

Universitetet
i Stavanger

**HANDELSHØGSKOLEN VED UIS
MASTEROPPGAVE**

STUDIEPROGRAM:

Master i regnskap og revisjon

TITTEL: Hvilken effekt har IFRS 9 hatt på bankers finansielle stilling?

ENGELSK TITTEL: What effect has IFRS 9 had on banks financial position?

FORFATTER(E)

VEILEDER:

Kandidatnummer:

1201
.....

Navn:

Turi Steine Aase
.....

Lars Atle Kjøde

Sammendrag

IFRS 9 ble utviklet for å erstatte den tidligere kontroversielle standarden IAS 39. Fra 1. januar 2018 ble det obligatorisk for børsnoterte selskaper å rapportere etter standarden. IFRS 9 introduserer en ny tapsavsetningsmodell hvor ikke bare tap allerede inntruffet skal rapporteres, men også forventede tap. Da bankers balanse i hovedsak består av finansielle instrumenter var det forventet at standarden ville ha en stor innvirkning på deres balanse. I tillegg til IFRS må banker også forholde seg til andre regelverk. Etter Basel III regelverket er det krav om at banker skal ha en ren kjernekapitaldekning på minst 4,5%. Ren kjernekapital, som består av egenkapital vil sannsynligvis reduseres, da egenkapitalen trolig påvirkes negativt av økte tapsavsetninger. Denne studien har undersøkt hvordan tapsavsetning og ren kjernekapitaldekning i norske banker har utviklet seg etter implementering av IFRS 9. Det er hentet inn informasjon om risikovurdering av brutto utlån og tapsavsetning på brutto utlån, i tillegg til rapportert kapitaldekning. Informasjonen er hentet fra bankenes egne årsrapporter. Videre er det foretatt statistisk analyse for å teste om det har skjedd en signifikant endring i tapsavsetninger og ren kapitaldekning, i tillegg til hvordan kapitaldekning har beveget seg i forhold til tapsavsetning. Resultatet viste at det er stor variasjon mellom bankene, og at det gjennomsnittlig ikke har skjedd en signifikant endring i tapsavsetninger. Ren kjernekapitaldekning har da naturlig nok heller ikke blitt signifikant redusert som følge av økte tapsavsetninger. Det er videre utført en lineær regresjonsanalyse som viser at ren kjernekapital påvirkes av tapsavsetning og at variablene følger hverandre i normalår. Analyse viser videre at endringer i ren kjernekapital er signifikante. Dette tyder på at det er andre faktorer som har påvirket kjernekapital, som for eksempel kapitaldekningsreguleringer innført 31.12.2019. Utviklingen viser at man har kommet nærmere IASBs målsetning med å øke finansiell stabilitet. Ved hjelp av å sette av buffer i normalår oppnår bankene høyere robusthet i usikre tider. Økning i buffer skyldes ikke nødvendigvis IFRS 9. Denne studien finner at endringen i tapsavsetningsprosenten etter innføring av IFRS 9 ikke er signifikant. Studiens funn tyder også på at det fremdeles er mangler i implementering og rapportering, men at det har forbedret seg over tid med mer sammenlignbar informasjon og mindre variasjon. Variasjonene er fremdeles høye, og det er klart rom for forbedringer i fremtidige regnskapsperioder.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
Figur og tabelloversikt	5
1. Innledning	6
1.1 Bakgrunn.....	6
1.2 Problemstilling	7
1.3 Avgrensninger	9
1.4 Oppgavens oppbygging	9
2. Teoretisk bakgrunn	10
2.1 Bankenes funksjon i samfunnet.....	10
2.2 Bakgrunn for IFRS.....	11
2.2.1 Intensjonen med standarden	12
2.3 Det konseptuelle rammeverk:	13
2.3.1 Diskriptive og normative konseptuelle rammeverk	13
2.3.2 Brukerne av informasjonen	14
2.3.3 Kvalitetskrav til beslutningsdyktig informasjon.....	14
2.4 IAS 39.....	18
2.4.1 Klassifisering	18
2.4.2 Måling.....	20
2.4.3 Nedskrivning.....	23
2.4.4 Kritikk av IAS 39	26
2.5 IFRS 9	28
2.5.1 Klassifisering og måling IFRS 9.....	28
2.5.2 Nedskrivning IFRS 9	31
2.5.3 Kritikk av IFRS 9	35
2.6 Baselkomiteen for banktilsyn	38
2.7 Kapitaldekningsreglene	39
3. Data og metode	40
3.1 Forskningsstrategi	41
3.2 Utvalg og gjennomføring av datainnsamling.....	41
3.3 Kvalitet til dataen.....	42
3.4 Statistisk analyse.....	43
3.5 Metodediskusjon	44
4. Empiri	45
4.1 Effekt på tapsavsetning	45
4.1.1 Oppdeling av brutto utlån i trinn.....	45
4.1.2 Oppdeling av ECL i trinn	46
4.1.3 ECL i trinn av brutto utlån i trinn	47
4.1.4 ECL i trinn av brutto utlån.....	48
4.1.5 ECL i prosent av brutto utlån (tapsavsetningsprosenten)	49
4.2 Effekt på kapitaldekning.....	53

4.3 Sammenligning av tapsavsetning og kapitaldekning	55
5. Analyse.....	56
5.1 Utvikling i tapsavsetninger	56
5.2 Utvikling i ren kjernekapital	58
5.3 Korrelasjon.....	59
6. Konklusjon.....	59
6.1 Studiens bidrag til forskningen	60
6.2 Videre forskning.....	61
Referanser.....	62
Referanser årsrapporter.....	72

Figur og tabelloversikt

Figur 1	Oppsummering av IASBs konseptuelle rammeverk	s. 16
Figur 2	Nedskrivningsmodell for utlån etter IAS 39	s. 25
Figur 3	Oppsummering klassifisering og måling av instrumenter IFRS 9	s. 30
Figur 4	Nedskrivninger under IFRS 9	s. 33
Figur 5	Nedskrivninger under IFRS 9 sammenlignet med IAS 39	s. 36
Figur 6	“PIT” sammenlignet med “TTC” tilnærming	s. 37
Figur 7	Brutto utlån (BU) per trinn av total BU, øvrige banker	s. 46
Figur 8	BU per trinn av total BU, forbrukslånsbanker	s. 46
Figur 9	BU per trinn av total BU, alle banker	s. 46
Figur 10	ECL per trinn av total ECL, øvrige banker	s. 47
Figur 11	ECL per trinn av total ECL, forbrukslånsbanker	s. 47
Figur 12	ECL i trinn av brutto utlån i trinn, alle banker	s. 48
Figur 13	Tapsavsetningsprosenten, alle banker	s. 50
Figur 14	Tapsavsetningsprosenten, Bank Norwegian og Komplett Bank	s. 51
Figur 15	Utvikling i tapsavsetningsprosent, øvrige banker	s. 52
Figur 16	Utvikling i tapsavsetningsprosent, forbrukslånsbanker	s. 52
Figur 17	Utvikling i tapsavsetningsprosent, alle banker	s. 52
Figur 18	Ren kjernekapital, alle banker	s. 54
Figur 19	Spredningsplot korrelasjon	s. 55
Figur 20	Utvikling i ren kjernekapital, alle banker	s. 56
Figur 21	Utvikling i tapsavsetningsprosent, alle banker	s. 56
Tabell 1	Kategorier av finansielle eiendeler	s. 22
Tabell 2	ECL i trinn av BU, øvrige banker	s. 49
Tabell 3	ECL i trinn av BU, forbrukslånsbanker	s. 49

1. Innledning

Kapittelet presenterer bakgrunn og motivasjon for temaet studien tar for seg.

Problemstilling med avgrensninger diskuteres og presenteres før det redegjøres for hvordan oppgaven er bygd opp.

1.1 Bakgrunn

I september 2008 gikk den amerikanske investeringsbanken Lehman Brothers konkurs.

Usikkerheten for at lån ikke skulle bli tilbakebetalt økte, og kredittlinjer tørket opp.

Konkursen ble startskuddet for en omfattende finansiell krise, som spredte seg til internasjonale banker med kraftig fall på internasjonale aksjemarkeder. Etter finanskrisen ble det avdekket mangler og rettet kritikk mot svakheter i det internasjonale finansielle systemet (Norges bank, u.å.). Flere pekte på regnskapsstandardene for finansielle instrumenter som en faktor i alvorligheten og lengden på krisen (Camfferman, 2015).

Politiske og regulatoriske organer som G-20 lederne, International Accounting Standards Board (IASB) og Financial Accounting Standards (FASB) oppfordret til å styrke reguleringen, gjennom å øke transparensen rundt vurderinger om verdsettelse og tapsavsetninger til de finansielle instrumentene (Bischof & Daske, 2016; G20 summit, 2009, s. 20; O'Hanlon & University, 2015).

Tidligere standard for finansielle instrumenter IAS 39 har fått kritikk for å være mangelfull og for kompleks (Alali & Cao, 2010; Camfferman, 2015; Loew et al., 2019). Under reglene i IAS 39 skulle man bare sette av for tap dersom det forelå objektive bevis på en tapshendelse, altså må tapshendelsen allerede ha skjedd. Etter finanskrisen ble det hevdet at en slik bakoverskuende tilnærming førte til at nedskrivninger under krisen var for små og kom for sent. Som følge av kritikken startet IASB og FASB arbeidet med å utvikle en ny standard for finansielle instrumenter, IFRS 9. For å håndtere utfordringene knyttet til IAS 39 ble utviklingen delt opp i tre delprosjekter; 1. Klassifisering og måling, 2. nedskrivning og 3. Sikringsbokføring.

Etter den nye standarden IFRS 9 skal man sette av for tap dersom det foreligger objektive bevis på en tapshendelse, i tillegg til å sette av for tap dersom det foreligger risiko for

fremtidig utlånstap. Det er nærliggende å tenke at tapsavsetninger ville øke da det skal tapsavsettes for flere fordringer (Gornjak, 2017) og det har vært diskusjon rundt eventuelle virkninger dette vil ha på bankenes resultat og balanse. Før implementering foretok den europeiske banktilsynsmyndigheten (EBA) undersøkelser på banker for å evaluere forventet effekt standardendringen ville få. Resultatet av den siste undersøkelsen gjennomført i 2017 viste at tapsavsetningene kunne øke med gjennomsnittlig 13%.

Denne studien undersøker den fremadskuende nedskrivningsmodellen, da den anses å ha størst påvirkning på de finansielle rapportene. Undersøkelsene er gjort på banker, da de antas å være mest påvirket av den nye modellen (Loew et al., 2019).

Dersom tapsavsetninger øker vil det si at man nedskriver eiendeler som kan gå ut over balansen ved at egenkapital reduseres. Dette kan igjen føre til at kjernekapitaldekning reduseres. Bankene må også forholde seg til andre reguleringer som baselregelverket (Finans Norge, 2021; Finanstilsynet, 2020a). I dag krever Basel en ren kjernekapitaldekning på minst 4,5%. Ren kjernekapitaldekning beskriver bankens kapital i forhold til eiendelene og risikovekter på eiendelene (Finansdepartementet, 2019). Denne studien vil derfor også undersøke utviklingen av ren kjernekapitaldekning for å sammenligne med utviklingen i tapsavsetninger.

1.2 Problemstilling

Tidligere standard IAS 39 har fått kritikk for å ta for små og for sene tapsavsetninger (Madsen, Robert, 2015a). I tillegg har den blitt kritisert for å være for kompleks (Bjørnstadjordet, Arne et al., 2013).

Implementering av IFRS 9 innebar fundamentale endringer i regnskapsregler for finansielle instrumenter. Da bankenes balanse består av en svært høy andel finansielle instrumenter er det naturlig at implementeringen har hatt størst effekter på bankers balanse (Loew et al., 2019). Videre er bankens viktigste risikofaktor kredittrisikoen (Perez et al., 2008). Da bankene står for en stor andel kredittgivning i Norge (Norges bank, 2022) og har en avgjørende funksjon i den moderne økonomien, har denne studien valgt å fokusere på banker (Drigă & Dura, 2014).

Det er også tidligere gjennomført analyser og studier som har undersøkt implementeringseffekten av IFRS 9 på banker. Undersøkelser utført av EBA i 2016 og 2017, før implementering, konkluderte med at bankene sannsynligvis ville ha en signifikant økning i sine tapsavsetninger (EBA, 2017). Det samme viste en undersøkelse av Gebhardt på greske statsobligasjoner (Gebhardt, 2016). Undersøkelser foretatt etter implementering viser at dette ikke har vært tilfellet. EBA gjennomførte i 2021 en undersøkelse om effekten den nye tapsavsetningsmodellen har hatt for tapsavsetningsprosenten, og da spesielt i koronapandemien. Undersøkelsen fant at effekten var svært varierende mellom bankene. EBA konkluderte med at ytterligere granskning og veiledning om klassifisering og måling av finansielle instrumenter var nødvendig. Undersøkelser av PwC finner at flertallet av bankene i deres utvalg fikk en uendret eller lavere tapsavsetning knyttet til utlån til kunder (PwC, 2018). En studie på et utvalg av europeiske banker brukte samme simuleringsmodell som Gebhardt, men fant at tapsavsetningene ikke hadde økt særlig mye (Seitz et al., 2018). Ytterligere fant en undersøkelse utført i The Gulf Cooperation Council (GCC) regionen ingen signifikant negativ effekt for bankenes balanse, som følge av implementering av IFRS 9 (Al-Nsour & Abuaddous, 2022). Effekter opplevd av EU- og GCC banker er ikke nødvendigvis overførbare til norske banker da mye avhenger av nåværende forhold og hvor konservative bankene har vært i sine gruppenedskrivninger etter IAS 39 (Moen, 2019). Studien har derfor valgt å fokusere på banker i Norge.

Videre kan IFRS 9 ha påvirket bankenes kjernekapitaldekning negativt dersom tapsavsetningsprosenten har økt (Loew et al., 2019). Kapitaldekning er et mål på størrelsen av bankens ansvarlige kapital i forhold til det risikovektede beregningsgrunnlaget og består i hovedsak av bankens aksjekapital og opptjent egenkapital (Finanstilsynet, 2016). Krav om kapitaldekning har til formål å sikre stabiliteten i det finansielle systemet (Henrik Andersen & Ragnar Enger Juelsrud, 2022). Det er derfor flere forskere som mener at IFRS 9 og baselregelverket ikke forholder seg til hverandre på en god måte (Novotny-Farkas, 2016). Novotny-Farkas fant i 2016 at det var en risiko for at regelverkene kunne komme i konflikt med hverandre når det gjelder kapitaldekningskravet og en studie på et utvalg europeiske banker i 2019 fant at flertallet av bankenes kjernekapital var redusert etter implementering av IFRS 9 (Loew et al., 2019).

Formålet med denne studien er å undersøke om implementering av IFRS 9 har hatt en effekt på Norske bankers finansielle stilling ved å se nærmere på utvikling av bankenes tapsavsetninger og kjernekapitaldekning. Problemstillingen studien skal svare på er:

Hvilken effekt har IFRS 9 hatt på bankers finansielle stilling?

Problemstillingen skal svares på ved hjelp av underspørsmålene:

- Hvordan har tapsavsetingsprosenten utviklet seg etter implementering av IFRS 9?
- Hvordan har kjernekapitaldekningen utviklet seg etter implementering av IFRS 9?

1.3 Avgrensninger

Da IFRS 9 ble iverksatt 01.01.2018 avgrenses oppgaven til å ta utgangspunkt i årsrapporter fra 2017 til 2021. Finansielle instrumenter er komplekse og inneholder flere momenter. Studien ville blitt for omfattende dersom den skulle diskutert hele standarden, og er derfor avgrenset til å se på reglene for nedskrivninger og påvirkning de har på kapitaldekning. Nedskrivninger henger tett sammen med hvilke kategorier de finansielle eiendelene er klassifisert som, og oppgaven vil derfor også gå gjennom reglene om klassifisering og målingsattributter.

1.4 Oppgavens oppbygging

Studien er organisert i seks kapitler. I det andre kapitlet beskrives den teoretiske bakgrunnen ved å redegjør for bankenes funksjon, bakgrunnen for IFRS og det konseptuelle rammeverket som standarden er utformet etter. I tillegg inneholder kapitlet en gjennomgang av standardene IAS 39 og IFRS 9 hvor forskjellene påpekes. En kort redegjørelse vil også gjøres for baselregelverket og kjernekapital. I kapittel 3 diskuteres data og metode brukt i studien, før de empiriske funnene presenteres i kapittel 4. Kapittel 5 tar for seg analysen av funnene. Til slutt konkluderer studien i kapittel 6.

2. Teoretisk bakgrunn

Kapittelet innledes med en introduksjon av bankenes funksjon i samfunnet. Deretter presenteres bakgrunnen for IFRS, dens intensjon og det konseptuelle rammeverket som er anvendt ved utviklingen. Videre redegjør kapittelet for den tidligere standarden for finansielle instrumenter, IAS 39, og dens erstatning IFRS 9. Til slutt gir kapittelet en kort gjennomgang av kapitalregelverket og hvordan kapitaldekningen antas å påvirkes av implementering av IFRS 9.

2.1 Bankenes funksjon i samfunnet

Bankens hovedfunksjon er å tilrettelegge for at økonomiske transaksjoner kan skje på en effektiv måte mellom dem som har et overskudd av penger til dem som har behov for penger til investeringer og konsum (Drigă & Dura, 2014). De fleste pengene i Norge skapes av banker ved at banken utsteder et lån til en kunde og kunden både får gjeld til banken, i tillegg til et innskudd i banken. På den måten skapes det penger som fører til høyere konsum og dermed øker behovet for arbeidskraft til produksjon, som igjen fører til vekst i økonomien (Kloster, Arne, 2019).

Banken tjener selv penger ved å forlange en høyere pris for å låne ut penger enn hva den betaler for å låne penger. Jo mer banken låner ut, desto mer penger tjener banken. Renten på lånet banken utsteder reflekterer blant annet risikoen for at lånet ikke betales tilbake. Risikoen for at lånet ikke betales tilbake kalles kredittrisiko (Finansleksikon, u.å.). Kredittrisiko reflekteres for eksempel i lavere rente på et lån med sikkerhet i bolig som kan selges for å dekke gjelden, til forskjell for en høyere rente på et lån uten sikkerhet. Dess høyere risiko desto høyere inntjening får banken dersom lånet betjenes. Men risikoen for at kundene ikke klarer å betale tilbake og at pengene går tapt øker også. Da formålet med regnskapet er å gi brukerne relevant informasjon som kan brukes til å fatte beslutninger, er det viktig at risikoen reflekteres i regnskapet (Altinn, 2022).

Finansielle kriser og økonomiske nedgangstider er resultat av blant annet at bankene har utstedt for mye lån. Som sikkerhet mot at bankene låner ut for mye reguleres bankene av myndighetene. Hensikten er å stille tilstrekkelige krav til utlån for at finansiell stabilitet

oppretholdes (Kloster, Arne, 2019). Eksempler på reguleringer er Basel regelverket som regulerer minimumsgrenser for buffer mot tap på utlån og hvor likvide reserver bankene må holde som buffer mot å miste finansiering (BIS, 2017a).

2.2 Bakgrunn for IFRS

Finansregnskapet består av systematisk registrering over selskapets inntekter, kostnader, eiendeler og gjeld. Hensikten med registreringen er formidling av beslutningsdyktig informasjon til brukerne av informasjonen.

Ulike land har utviklet forskjellige regnskapsspråk som følge av ulike kulturelle, sosiale, økonomiske og juridiske forhold i de enkelte land. Dette har ført til ulike regnskapsmessige løsninger, som forskjellige definisjoner og klassifiseringer av elementer, omfang av hva regnskapet skal inneholde, ulike innregningskriterier og forskjellige måter å måle verdiene på (Mala & Chand, 2015). Ulikhetene gjør at det er vanskelig å sammenligne regnskap og dermed verdiene i selskapene, og gir derfor senket beslutningsdyktig informasjon på tvers av landegrensene. Dette kan hindre flyt av kapital og gi redusert effektivitet i markedet (De Franco et al., 2011)

Da næringslivet ble mer og mer internasjonalt, ble behovet for sammenlignbarhet, og fri flyt av kapital større (Wik, Ronny & Melle, Fredrik, 2001). Behovet for en internasjonal regnskapsstandard vokste frem. Revisjonsorganisasjonene i USA, UK, Australia, Japan, Tyskland og Frankrike gikk sammen om å stifte et internasjonalt samarbeidsorgan International Accounting Standards Committee (IASC) i 1973 med hensikt til å utarbeide et globalt regnskapsspråk, og International Accounting Standard (IAS) ble utviklet. Gjennom omstrukturering i 2000 ble organets navn endret til International Accounting Standards Board (IASB), og standarden fikk navnet International Financial Reporting standard (IFRS). Det ble besluttet at eksisterende reviderte standarder beholdt sitt navn med mindre endringen var så omfattende at standarden fremsto som ny.

Da USA er verdens største kapitalmarked vil en global harmonisering av rapportering ikke kunne oppnås uten dem. I 1934 etablerte USA et føderalt tilsyn, The Securities and

Exchange Commission (SEC). Deres oppgave er å regulere markedet for handel med finansielle instrumenter som omsettes på børs, for å bidra til å opprettholde en velfungerende økonomi og kapitalmarked (SEC, u.å.). Samme år som USA ble med på å stifte IASC, laget de sitt eget organ for standardsetting, Financial Accounting Standards Board (FASB).

FASB og IASB har inngått en avtale kalt «The Norwalk Agreement» som forplikter de til å utvikle kompatible standarder (IFRS.org, u.å.). Avtalen har ført til fremgang i harmoniseringsprosessen, men avtalen ble inngått i 2011 og det er i dag fremdeles et stykke igjen (Kaminski & Carpenter, 2011). Organene samarbeidet om å utvikle IFRS 9 for å harmonisere regnskapsbehandling av finansielle instrumenter. Underveis ble ulike syn som gjelder blant annet 12-månedersperspektivet og måling av finansielle eiendeler med økt kredittrisiko kilde til at standardsetterne skilte lag (IFRS, 2014).

IFRS er balanseorientert som betyr at den finansielle situasjonen vurderes å være viktigere enn periodens resultat. Klare definisjoner på hva som er eiendeler og forpliktelser avgjør om en hendelse skal innregnes i balansen (Baksaas & Stenheim, u.å.).

Norge har sitt eget regnskapsspråk, ofte kalt NGAAP (Norwegian generally accepted accounting principles). God regnskapsskikk (GRS) er resultatorientert, som vil si at man er mest opptatt av å måle en periodes resultat ved å finne inntekter og kostnader. Utarbeidelse av balansen er sekundært, for å vise finansiell situasjon (Baksaas & Stenheim, u.å.). NGAAP ved Norsk regnskapsstandard (NRS) er fortsatt mest brukt i Norge, men alle selskaper som er på børs skal rapportere etter IFRS. Unoterte selskaper kan velge hvilken standard de ønsker å rapportere etter jf. Regnskapsloven §3-9.

2.2.1 Intensjonen med standarden

«The objective of financial statement is to provide information about the financial position, performance and changes in financial position of an entity that is useful to a wide range of users in making economic decision” (IASB, 2007)

Mer enn en tredjedel av alle finansielle transaksjoner skjer på tvers av landegrenser (IFRS, u.å.a). Dersom det finnes egne regler for regnskapsrapportering flere steder, fører det til at det blir mer komplisert å undersøke en investeringsmulighet. Det vil være kostbart i både tid og penger å sette seg inn i hvert enkelt regelverk for å oppnå et beslutningsdyktig vurderingsgrunnlag. Forskjellige regler innebærer at for eksempel to like instrumenter eller transaksjoner kan klassifiseres, og/eller måles til forskjellig verdi på hver sin side av en landegrense. IFRS møter denne utfordringen ved å utarbeide regler av høy kvalitet til internasjonalt bruk. Formålet med IFRS er å regulere regnskapsopplysninger internasjonale selskaper rapporterer. Hensikten er å sikre transparens, ansvarlighet og økonomisk effektivitet og gjøre det enklere å samarbeide over landegrenser (IFRS, u.å.c, u.å.a).

2.3 Det konseptuelle rammeverk

IASB har utviklet et konseptuelt rammeverk, en teori bestående av prinsipper som avgrenser akseptable løsninger på regnskapsspørsmål. Rammeverket brukes i utarbeidelse av standarder til nytte for den internasjonale harmoniseringsprosessen. Rammeverket brukes både av standardsettere til veiledning for utformingen av nye standarder og av andre til å forstå hvordan man skal tenke rundt verdiene som er rapportert. Intensjonen er å etablere et enhetlig system med sammenhengende målsetninger og underliggende forutsetninger som et tiltak for å øke fri flyt av kapital og øke effektiviteten i markedet (IFRS, u.å.a).

2.3.1 Diskriptive og normative konseptuelle rammeverk

De to hovedtyper av konseptuelle rammeverk er diskriptive rammeverk og normative rammeverk.

Et diskriptivt rammeverk benytter seg av en induktiv tilnærming hvor man baserer seg på empiriske observasjoner til utarbeidelse av lover og regler. Fordelen er at man får virkelighetskontakt og empirisk innhold, mens ulempen er at innholdet er bakeroverskuende og forklarer hvordan forholdene er i dag, og dermed ikke sier noe om hvordan ting bør løses i fremtiden (Kvifte, Steinar Sars et al., 2008a).

Rammeverket til IASB er et normativt rammeverk, hvor man benytter seg av en deduktiv tilnærming. Metoden tar utgangspunkt i målsettinger om hvordan ting bør være og utarbeider lover og regler basert på dette. Metoden trekker altså logisk slutninger fra premisser til konklusjon. Normative modeller bygger på målsetninger om å gi beslutningsdyktig informasjon til brukeren. Beslutningsdyktig informasjon er av IASB definert i to kategorier, kontroll- og beslutningsformål. Kontrollformålet har fokus på å evaluere ledelsens prestasjoner tilbake i tid, mens beslutningsformålet fokuserer på at informasjonen kan brukes til å fatte gode økonomiske beslutninger i fremtiden. Det hevdes at man ikke kan ivareta begge formålene i et enkelt rammeverk og det har derfor mottatt kritikk (Ijiri, 1983).

2.3.2 Brukerne av informasjonen

Målsetningen til rammeverket er at regnskapet skal gi beslutningsdyktig finansiell informasjon til regnskapsbrukerne til å ta gode økonomiske beslutninger.

Det er flere brukere av regnskapet, som for eksempel offentlige myndigheter, samarbeidspartnere, kunder, leverandører, konkurrenter m.m.

Det er ikke mulig å dekke informasjonsbehovet til alle da det finnes mange brukergrupper. Rammeverket til IASB skiller derfor mellom primær og sekundær brukergruppe. Den primære brukergruppen består av investorer, långivere og andre kreditorer, og det er derfor lagt vekt på disse gruppene i utarbeidelse av standarder (IFRS, u.å.c). Formålet til regnskapet er å gi relevant og nyttig finansiell informasjon som vurderingsgrunnlag for finansielle beslutninger, og ved å legge vekt på den primære brukergruppen vil man i stor grad også tilfredsstille informasjonsbehovet for de sekundære gruppene.

2.3.3 Kvalitetskrav til beslutningsdyktig informasjon

Regnskapsinformasjonen må oppfylle krav til kvalitet for å regnes som beslutningsdyktig. Rammeverket inneholder flere kvalitetskrav og IASB skiller mellom hvilken grad av viktighet kravene har. Relevans og validitet er ufravikelige krav og i tilfeller med flere løsninger, bør løsningen som oppfyller disse kravene vektlegges tyngst (Kvifte, Steinar Sars et al., 2008a).

Relevant informasjon skal være vesentlig. Hva som er vesentlig er en skjønnsmessig vurdering, og man må se på både om informasjonen i seg selv er vesentlig, og/eller om selve informasjonen er vesentlig i sammenheng med regnskapet som helhet.

Informasjon som vil påvirke brukerens vurdering og beslutning, i tillegg til å være knyttet til et bestemt formål, er relevant. Man må derfor ta hensyn til flere brukere og hvilken beslutning de skal ta. Oppfyller informasjonen kravene for å regnes som relevant, vil den kunne brukes til å beregne fremtidige kontantstrømmer, og i tillegg gi informasjon om tidligere aktivitet.

Validitet vil si at informasjonen måler det den gir seg ut for å måle, og at målemetoden er brukt på riktig måte. 100% valid informasjon er vanskelig å oppnå, og man vil være ute etter en høyest mulig validitet. Desto mer fullstendig, nøytral og uten feil informasjonen er, desto mer valid.

For å oppnå høyere kvalitet trekker IASB også frem krav om sammenlignbarhet, verifiserbarhet, tidsriktighet og forståelighet. Informasjonen er sammenlignbar når like elementer ser like ut, mens ulike elementer ser ulike ut på tvers av selskaper i samme bransje og tidsperioder for den enkelte regnskapsprodusenten (IFRS, u.å.c). Dersom uavhengige og faglig kvalifiserte regnskapsprodusenter ved bruk av de samme metodene kommer frem til det samme, er informasjonen verifiserbar. Tidsriktig informasjon er informasjon som er tilgjengelig for brukeren når beslutningen skal tas. I tillegg skal informasjonen være oversiktlig og ha tilpasset språk for å være forståelig. Hvilket språk som er forståelig er brukerspesifikt, og det forutsettes at brukerne har en rimelig forståelse av økonomiske aktiviteter, og at de studerer informasjonen inngående (Harald Brandsås & Anne-Cathrine Bernhoft, 2008).

De største begrensningene for å oppfylle alle IASBs kvalitetskrav er at det ikke skal være for ressurskrevende å finne informasjonen, og at nytten av informasjonen må overstige kostnadene ved å finne den. Regnskapsprodusenten må derfor vurdere kost-nytte ved kvalitetssikring av informasjonen.

Figuren på neste side oppsummerer IASBs konseptuelle rammeverk

Figur 1 bygger på EY, IFRS i Norge -en håndbok (2018).

Som nevnt tidligere er IFRS balanseorientert og det stilles krav til oppfyllelse av definisjoner av eiendeler og forpliktelser. Fremtidige økonomiske fordeler og oppofrelser må være synlige, i tillegg til at eiendelen og forpliktelsen må kunne måles pålitelig.

En eiendel defineres som en ressurs kontrollert av foretaket, som følge av en tidligere hendelse, hvor fremtidige økonomiske fordeler forventes å tilflyte selskapet (IFRS 38.8). Selskapet må ha oppnådd kontroll, som de først oppnår når de har rett til fremtidige økonomiske fordeler og samtidig hindrer andre aktører fra å oppnå det samme (IAS 38.13-16).

En forpliktelse defineres som en eksisterende forpliktelse for foretaket, oppstått som et resultat av en tidligere hendelse, og som er forventet å avkreve foretaket for fremtidige økonomiske fordeler (IFRS 37.10). I tillegg må forpliktelsen være eksisterende, som vil si at kravet er pålagt. Selvpålagte krav faller dermed utenfor definisjonen jf. IAS 37.10.

Resultat er definert som endringer i eiendeler og gjeld, og eiendeler fratrukket gjeld blir en residualpost for egenkapital.

Hvorvidt fremtidige økonomiske fordeler eller oppofrelser anses som sannsynlig påvirkes av hvor høy grad av sikkerhet det er i markedet selskapet opererer i. IASB definerer

sannsynlighet som den grad av usikkerhet som finnes i forhold til om fremtidige økonomiske fordeler vil tilflyte selskapet (KPMG, 2019), men IASB gir ingen klare retningslinjer for hvor sannsynlig utfallet må være. Et utfall med over 50% sannsynlighet kan være nok, eller man kan velge å tolke begrepet tilsvarende som det NRS definerer som betydelig sannsynlighetsovervekt, mellom 70% og 90% sannsynlig. Et utfall vil neppe være sannsynlig uten sannsynlighetsovervekt (Kvifte, Steinar Sars et al., 2008a). At begrepet kan tolkes på flere måter kan føre til inkonsistens mellom land hvor kulturelle og språklige forskjeller eksisterer (Youngmi Seo & Angus Thomson, 2016). Vurderingen skal gjøres opp mot den beslutningsdyktige informasjonen innregning vil medføre når regnskapet utarbeides.

Etter vurderingen om instrumentet skal innregnes, måles det ved å fastsette hvilket beløp som skal innregnes. Instrumentet skal ikke innregnes dersom det ikke er mulig finne et fornuftig estimat. IASBs rammeverk skiller mellom førstegangsinnregning og etterfølgende måling. Ved førstegangsinnregning bokføres instrumentet til kjøpspris (IAS 2.10). Kjøpspris omfatter alle utgifter direkte forbundet med anskaffelse (IAS 2.11) og måles på transaksjonstidspunktet. Etterfølgende målinger kan måles på en av fire måter:

- Historisk kost, eller anskaffelseskost, er kjøpsprisen tingen opprinnelig ble kjøpt for eller verdien av motytelsen på transaksjonstidspunktet (IAS 2.10).
- Gjenanskaffelseskost er prisen man måtte ha betalt for eiendelen, eller tilsvarende eiendel, eventuelt det man måtte betale for å nedbetale gjelden (IFRS 13.B89). Målingen benyttes sjeldent i standardene (EY, 2021).
- Realisasjonsverdi er prisen man ville fått i markedet fratrukket salgskostnader, eller beløpet man må ut med for å innfri forpliktelsen (IFRS 13.B5, IAS 2.6). Målingen benyttes sjelden i standardene (Kvifte, Steinar Sars et al., 2008a).
- Nåverdi er forventede fremtidige kontantstrømmer som diskonteres med risikofri rente til dagens dato (IFRS 13.B13). Nåverdien må reflektere tidsverdien av penger og den iverende risikoen i fremtidige kontantstrømmer (Kvifte, Steinar Sars et al., 2008a).

Ulike land har ulike kulturelle, sosiale, økonomiske og juridiske forhold som fører til at det er utfordrende for ett og samme regelverk å passe inn alle steder. Ved å basere seg på prinsipper vil reglene i større grad inneha nødvendig fleksibilitet.

2.4 IAS 39

IAS 39 var gjeldende standard for finansielle instrumenter frem til 1. januar 2018.

Standarden skisserte kravene for innregning og måling av finansielle instrumenter.

2.4.1 Klassifisering

Ved førstegangsinnregning av det finansielle instrumentet skal instrumentet klassifiseres ut ifra egenskapene. Det er begrenset mulighet for reklassifisering og hvilken kategori instrumentet havner under, bestemmer hvordan målingen utføres. IAS 39 inneholder fire kategorier det finansielle instrumentet kan klassifiseres under.

1. Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet

Et finansielt instrument kommer under denne kategorien om det oppfyller 1 av to vilkår

Vilkår 1: Instrumentet er i hovedsak anskaffet med formål om å selge det igjen på kort sikt, ved at instrumentet er kjøpt inn i en portefølje som har et mønster av kortsiktig realisering eller er et derivat. De finansielle instrumentene som oppfyller dette vilkåret er pliktige til klassifiseringen «holdt for omsetning», og skal uten unntak klassifiseres i denne kategorien. De vanligste finansielle instrumentene i denne kategorien er kortsiktige investeringer eller derivater hvor sikringsbokføring ikke anvendes (Bjørnstadjordet, Arne et al., 2013).

Vilkår 2: Instrumentet øremerkes ved førstegangs innregning (Madsen, Robert, 2015a), en valgmulighet som ble lagt til IAS i senere år. Under gitte forutsetninger kan altså ethvert finansielt instrument klassifiseres til virkelig verdi over resultatet.

Valgmuligheten er ofte referert til som virkelig verdi-oppsjonen. De overordnede forutsetninger, at målingen må kunne gjøres pålitelig og at rapportering etter denne regelen vil gi mer relevant informasjon, må være oppfylt (Madsen, Robert, 2015b).

2. Investering som holdes til forfall

Instrumentet er i kategorien dersom den er anskaffet med intensjon om å eie instrumentet frem til det forfaller. IAS 39 er utformet for å kreve måling til virkelig verdi, og denne regelen er ment å gi unntak for investeringer hvor foretaket ikke forventer å få nytte av endringer i

virkelig verdi. Ved muligheten til å benytte amortisert kost for finansielle instrumenter som er notert i aktive markeder, følger det begrensninger (Madsen, Robert, 2015b). Selskapet må både ha intensjon, men også evne til å holde instrumentet til forfall. I tillegg kan ikke selskapet de siste tre år ha solgt eller omklassifisert mer enn en ubetydelig mengde av investeringer som holdes til forfall (Bjørnstadjordet, Arne et al., 2013).

I noen tilfeller kan det finansielle instrumentet ikke rapporteres under denne kategorien selv om det oppfyller intensjonen. Unntakene gjelder for instrumenter som ved førstegangsinnregning ble øremerket til virkelig verdi, tilgjengelig for salg, og de som oppfyller definisjonen av utlån og fordringer (IAS 39.9). I hovedsak er det børsnoterte obligasjoner i denne kategorien (Bjørnstadjordet, Arne et al., 2013).

3. Utlån og fordringer

Instrumentet er i kategorien dersom det er ikke-derivative finansielle eiendeler med faste betalinger, eller betalinger om ikke lar seg fastsette, og ikke blir notert i et aktivt marked (IAS 39.9). Det vil si at aksjer, som ikke har fastsatte betingelser, i tillegg til utlån med flytende rente, faller utenfor.

Klassifiseringen kan ikke benyttes selv om den oppfyller kravet til betalinger dersom foretaket har til hensikt å selge instrumentet umiddelbart eller på kort siktventuelt hvor selskapet ikke vil kunne gjenvinne praktisk talt hele sin opprinnelige investering. I hovedsak står man da igjen med ordinære utlån og kundefordringer. Finansielle instrumenter som kommer under denne kategorien måles til amortisert kost.

4. Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg

Instrumentet er i kategorien dersom det er ikke-derivater eller ikke er klassifisert som de øvrige kategoriene (IAS 39.9). Da instrumentet kan øremerkes fremstår det som frivillig å måle finansielle instrumentet i denne kategorien. Aksjer er unntaket, da de verken pliktig eller frivillig klassifiseres som finansielt instrument til virkelig verdi over resultatet, og heller ikke kan klassifiseres som holdt til forfall eller utlån og fordringer. Aksjer havner derfor i denne oppsamlingskategorien.

2.4.2 Måling

Måling av det finansielle instrumentet, både ved førstegangsinnregning og etterfølgende målinger utføres ut ifra hvilken kategori instrumentet oppfyller kriteriene til.

Måleattributtene standarden presenterer er amortisert kost og virkelig verdi.

Amortisert kost går under et historisk kost regnskap. I motsetning til en ren anskaffelseskost defineres amortisert kost til det eiendelen måles til ved førstegangsinnregning minus tilbakebetalinger på hovedstol, justert for kumulativ amortisering. Det tas høyde for eventuelle reduksjoner ved verdifall og tapsutsatthet (IAS 39.9). Metoden for måling til amortisert kost kalles effektiv rente metoden. Den effektive renten beregnes ved å inkludere alle kontantelementer, som etableringsgebyr, transaksjonskostnader og lignende (IFRS 9 Vedlegg A). Amortisering er altså å ta hensyn til enhver forskjell mellom opprinnelig balanseført verdi og endelig forfallsbeløp.

Virkelig verdi er den prisen som ville blitt oppnådd ved salg av en eiendel, eller betalt for ved overføring av en forpliktelse, i en velordnet transaksjon mellom markedsdeltakere på måletidspunktet (IAS 32.11). Ved implementering av IFRS 13 *Virkelig verdi* er noen relevante forhold klargjort (Madsen, 2015b).

- Virkelig verdi er en utgangsverdi, ikke en inngangsverdi (IFRS 13.BC36)
- Virkelig verdi er en markedsbasert måling, ikke en selskapsspesifikk måling (IFRS 13.BC31)
- Måling til virkelig verdi forutsetter at eiendelen eller forpliktelsen utveksles i en velordnet transaksjon på måletidspunktet (IFRS 13.15).

IFRS 13 gjør rede for hvor stor verdi inndata har for måling ved hjelp av hierarki for virkelig verdi (IFRS 13.72). Inndata på nivå 1 er den mest pålitelige referansen til virkelig verdi og den som skal benyttes når den er tilgjengelig. Dataen består av noterte priser i aktive markeder for identiske eiendeler eller forpliktelser, som foretaket har tilgang til på måletidspunktet (IFRS 13.76). Dersom nivå 1 data ikke er tilgjengelig, skal andre målemetoder benyttes. Metoden som benyttes skal være egnet under omstendigheten (Madsen, Robert, 2015b).

Utlån i banksektoren er et lite aktivt marked og har dermed få observerbare markedspriser. Verdsettelsen vil ofte basere seg på skjønn fra regnskapsprodusenten, og gir derfor inndata på nivå 3. Det er strenge krav til opplysninger og dokumentasjon for hvilke forutsetninger som legges til grunn for måling til virkelig verdi (IFRS 13.91, IFRS 7.7).

Førstegangsinnregning skjer når foretaket blir part i instrumentets kontraktmessige bestemmelser (IAS 39.14). Hovedregelen for førstegangsinnregning av finansielle eiendeler er virkelig verdi (IAS 39.43). I de fleste tilfellene er virkelig verdi transaksjonsprisen på salgstidspunktet i tillegg til direkte transaksjonsutgifter. Dette er fordi kostnaden for transport er direkte tilknyttet til anskaffelsen. Indirekte kostnader, som for eksempel lønnskostnad for den som tar imot anskaffelsen inngår ikke.

Det er først ved etterfølgende måling at forskjellene mellom de ulike kategoriene har betydning for målingen. Hvilken kategori det finansielle instrumentet kategoriseres som, bestemmer om instrumentet videre skal måles til amortisert kost eller virkelig verdi. Verdiendringer består av alt mellom siste bokføring og virkelig verdi på måletidspunktet. Markedsverdiendringer, endring som følge av svingninger i valutakurs, verdiendringer som skyldes akkumulering av renter og andre endringer er en del av den totale verdiendringen (Bernhoft, Anne-Cathrine et al., 2018). Klassifisering av det finansielle instrumentet i en av de fire kategoriene bestemmer altså hvordan etterfølgende målinger skal utføres.

1. Virkelig verdi over resultatet

Finansielle eiendeler i denne kategorien måles til virkelig verdi. Verdiendringer bokføres i resultatet som gevinst/tap og påvirker på den måten egenkapitalen. Det er dermed ikke behov for nedskrivning da verdifallet er tatt hensyn til i virkelig-verdi beregningen.

2. Investeringer holdt til forfall måles

Investeringer holdt til forfall måles til amortisert kost. Den effektive renten resultatføres, men verdiendringer i den finansielle eiendelen resultatføres først ved realisasjon.

3. Utlån og fordringer

Finansielle eiendeler som klassifiseres som utlån og fordringer bokføres til amortisert kost. Renteinntekter resultatføres og verdiendringer resultatføres først ved realisasjon.

4. Tilgjengelig for salg

Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg måles til virkelig verdi. Alle verdiendringer skal bokføres under andre inntekter. Gevinst og tap påvirker altså ikke resultatet, men føres rett mot egenkapital i balansen. Ved verdifall vil det derfor være behov for nedskrivning. Tapet skal ikke føres i resultat før realisering, som er tidspunktet eiendelen selges.

Tabellen viser en oversikt over hvordan den finansielle eiendelen skal måles ut ifra hvilken kategori eiendelen tilhører.

Kategori	Måling
1. Finansielle eiendeler til virkelig verdi med verdiendring over resultatet	Virkelig verdi (endring i virkelig verdi over resultatet)
2. Investeringer som holdes til forfall	Amortisert kost
3. Utlån og fordringer	Amortisert kost
4. Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg	Virkelig verdi (endring i virkelig verdi mot egenkapitalen)

Tabell 1 Kategorier av finansielle eiendeler

Omklassifisering tillates bare under særskilte omstendigheter (IAS 39.50). I tilfeller hvor den finansielle eiendelen ikke lenger oppfyller kriteriene for «holdt til forfall» skal den omklassifiseres til «virkelig verdi over resultatet». Kritikere hevder at måling til virkelig verdi er prosyklisk og at finanskrisen i 2008 førte til unormalt kraftige fall i virkelig verdi. Dette gikk hardt utover finansinstitusjonenes likviditetsporteføljer målt til virkelig verdi over resultatet. Etter hardt press fra EU ble det derfor høsten 2008 lemping i reglene om omklassifisering inn og ut av «virkelig verdi over resultatet».

Banken har mer informasjon om sine aktiviteter enn hva myndighetene, investorer og revisorer har, og er derfor best skikket til å verdsette sine verdier. utfordringen er at banken

har incentiver, som gjør dem uskikket til å fastsette balanseførte verdier (Terje Heskestad, 2016). For eksempel vil man ved å hevde at egne eiendeler er mer verdt enn markedet er villige til å betale for, oppnå fordeler. Til selskapet kan man oppnå fordeler som tilgang til gunstigere finansiering, og noen kan oppnå personlige fordeler, som bonuser. Det er dermed behov for mindre fleksibilitet i gode tider og mer fleksibilitet i dårlige tider. Det er ikke lett å skrive en standard som tilrettelegger for dette. Avregningen mellom informasjonsverdi og pålitelighet må derfor være førende ved utarbeidelse av standard.

2.4.3 Nedskrivning

Vurderingen om det foreligger indikasjoner på verdifall på finansielle eiendeler som er bokført i balansen, skal foretas på balansedagen (IAS 39.58). Vurderingen gjøres ved bruk av «Incurred Loss Model» (IL) (IAS 39.59). Utlån verdsettes med ikke-observerbare data, da de finansielle eiendelene ikke er lett omsettelige, og det er krav om at tapet skal kunne estimeres på en pålitelig måte (Madsen, Robert, 2014a).

Vurdering av nedskrivning skjer på to nivåer. Dersom utlånet er vesentlig, skal vurderingen være individuell, og dersom det ikke er vesentlig skal vurderingen være gruppevis. Utlånet er vesentlig dersom det enkeltvis eller samlet vil påvirke økonomiske beslutninger som blir tatt på grunnlag av regnskapet (IFRS 1.7). For eksempel er en persons boliglån ikke ansett som vesentlig for en bank med mange boliglån. Dersom personen mister jobben vil en slik hendelse ikke regnes som en tapshendelse på individuelt nivå. Det vil imidlertid kunne foreligge tap i utlånsporteføljen dersom arbeidsledigheten generelt i samfunnet begynner å øke. Banken vil i et slikt tilfelle ikke kunne peke på hvilke lån som har nedskrivningsbehov, men vil kunne nedskrive for tapet gjennom gruppenedskrivninger (Madsen, Robert, 2014a).

Etter IL verdsettes bankens utlånsportefølje til nåverdi av fremtidige kontantstrøm, med den kontraktsfestede renten som diskonteringsrente (IAS 39.9). Det gjøres ingen særskilte justeringer for forventet tap. Nåverdien er altså lik pålydende ved kontraktsinngåelsen. Hensikten med bruk av kontraktsfestet rente er at den ved normal drift vil inneholde komponent som justerer for forventet risiko.

Sannsynlighet for mislighold antas å være lavere i en bærekraftig økonomisk opptur, enn i nedgangstider, og interne risikovurderinger i bankene bør bevege seg tilsvarende. Ved individuelle vurderinger vil risikonivå ikke ta hensyn til korrelasjonene mellom eiendelene. Det var derfor et ønske om å få utfyllende informasjon som gjelder bankens syn på risiko og risikomodellering. En «Expected Credit Loss» (ECL) modell tvinger bankene til å redegjøre for anslagene sine.

Etter IL skal finansielle eiendeler bare nedskrives dersom det foreligger objektive indikasjoner på verdifall som har inntruffet på balansedagen, i tillegg til at tapshendelsen har innvirkning på fremtidige kontantstrømmer, og at verdifallet kan måles på en pålitelig måte (Madsen, Robert, 2014a)

En av tre kriterier skal være oppfylt for at det kan bokføres tap på gruppenivå:

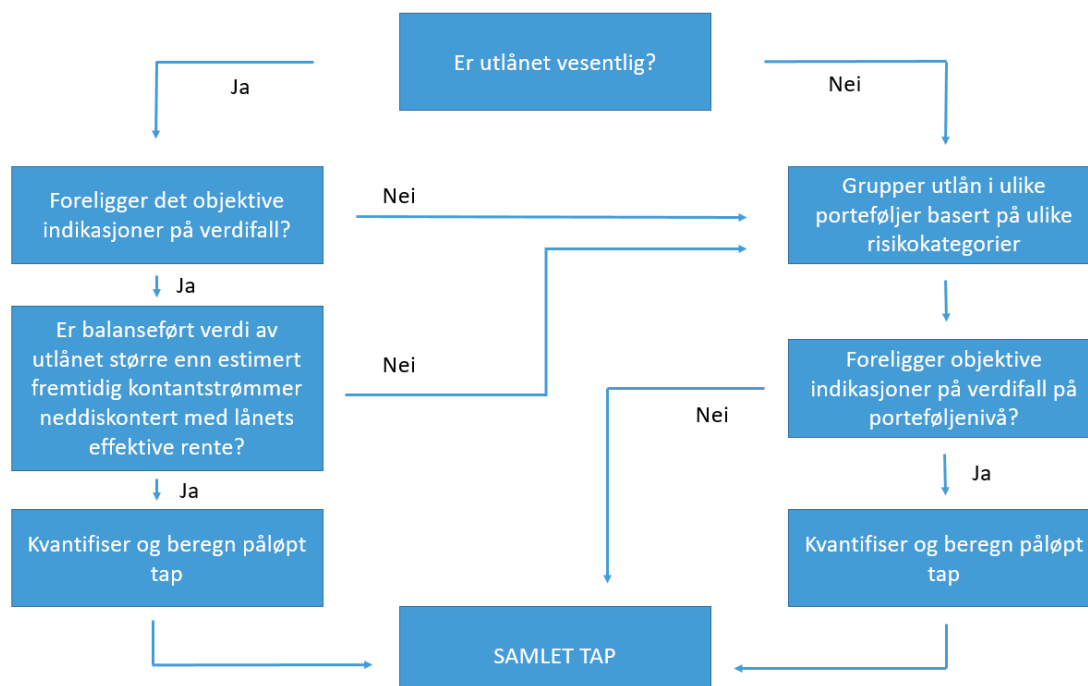
1. Det er konstatert at tap på fordringen har funnet sted, altså et kontraktsbrudd. Eksempler inkluderer tvungen innfrielse av gjeld eller konkurs hos debitor.
2. Det er sannsynlig at kontraktsbrudd vil finne sted som følge av «vesentlige finansielle vanskeligheter» hos låntager.
3. Observerbare opplysninger indikerer verditap i estimerte fremtidige kontantstrømmer fra en gruppe av finansielle eiendeler, og det må være mulig å måle verditapet på en pålitelig måte. Observerbare opplysninger kan være negative endringer i betalingsstatus for låntagere, eller andre forhold som forventes å øke risiko for mislighold. Eksempler inkluderer betydelig fall i boligpriser slik at låntager med høy gjeld opplever at lånet overstiger boligens markedsverdi.

Nedskrivningen er begrenset med at det må foreligge en spesiell årsak, og det må være en signifikant endring i forventningen til kontraktsinngåelse, for at man kan nedskrive lånet. Det er ikke tillatt å skrive ned lån for forventede tap. Standarden påpeker også spesifikke hendelser som isolert sett ikke kan anses som bevis for verdifall (Madsen, Robert, 2014a). Eksempler inkluderer reduksjon i virkelig verdi til under anskaffelseskost, selv om det ikke nødvendigvis er en indikasjon på verdifall, og bortfall av et aktivt marked på grunn av at de finansielle instrumenter ikke lenger omsettes offentlig (IAS 39.60). Med unntak av finansielle eiendeler som er klassifisert i «Finansielle eiendeler til virkelig verdi over

resultatet», skal alle andre finansielle instrumenter under virkeområdet til IAS 39 både testes for nedskrivning og reversering av nedskrivning. Grunnen for at finansielle eiendeler som er klassifisert i kategori «tilgjengelig for salg» testes for nedskrivning, selv om de også måles til virkelig verdi, er at objektive bevis på verdifall skal reflekteres over resultatet, og ikke gjennom OCI hvor verdiendringene tilknyttet disse eiendelene kommer frem (IAS 39.67).

I vurderingen av nedskrivning skal man beregne nåverdi av de estimerte fremtidige kontantstrømmer, diskontert med opprinnelig effektiv rente. Dersom verdien er lavere enn den var ved forrige måling, skal eiendelen nedskrives. En utlånsportefølje hvor banken forventer at noe av lånene ikke vil bli tilbakebetalt skal derfor verdsettes til pålydende. Dette fordi det forventede misligholdet skal være priset inn i lånet med en risikopremie. Hensikten er ikke at nedskrivningene skal foretas sent, men at nedskrivning bare skal skje når kontraktsbrudd har sammenheng med en enkelt hendelse. Det kan dermed se ut som at IL modellen la mer vekt på å begrense regnskapsmanipulering og overvurderinger av tapsavsetninger, enn skjønnsmessige vurderinger med en tidligere anerkjennelse av tap og tilstrekkelige avsetninger for tap (Hashim et al., 2019).

Figuren illustrerer nedskrivningsmodell for utlån etter IAS 39

Figur 2 (Madsen, Robert, 2014a)

2.4.4 Kritikk av IAS 39

Allerede før implementeringen av IAS 39 hadde IASB et langsiktig mål om å erstatte standarden (Madsen, Robert, 2014a). Det ble nedsatt en arbeidsgruppe, Joint Working Group, som jobbet med å utvikle mer helhetlige regnskapsprinsipper (Bjørnstadjordet, Arne et al., 2013). Gruppen besto av IASC og andre ledende nasjonale standardsettere. I 2000 la gruppen frem utkast til ny standard, hvor måling til virkelig verdi var grunnregelen. Etter finanskrisen i 2008 ble reglene i forhold til avsetning for tap lempet ved at verdsettelsesreglene på nivå 3 ble mer liberale. Lempingen kom som følge av press fra flere hold. Blant annet uttalte Financial Crisis Advisory Group i en rapport av 2009 til standardsetterne, at IASB burde utforske alternativer til IL, til en modell for avsetninger til tap som bruker mer fremadrettet informasjon (FSB, 2009). G20 lederne anbefalte også lemping av reglene, til å anvende en større mengde tilgjengelig informasjon enn daværende avsetninger krevde. Hensikten var å anerkjenne tap på utlån på et tidligere tidspunkt for å begrense prosykkliskitet (G20 summit, 2009). Etter lempingen stabiliserte avskrivningene seg på et høyre nivå. I årene frem til fremleggelse av IFRS 9 økte kritikken mot IAS 39, selv etter at en rekke endringer og presiseringer ble gjennomført i perioden

IAS 39 ble kritisert for å være komplekst og regelbasert. Standarden var for detaljert og vanskelige å tolke (Bjørnstadjordet, Arne et al., 2013), og det krevdes god innsikt i lovverket for å kunne forstå informasjonen (Pettersen, Lars I., 2009). Selv Sir David Tweedie, daværende styreformann i IASB uttalte i 2010 «Hvis du forstår IAS 39, har du ikke lest den godt nok». Endringer, oppdateringer og utvidelser har vært med på å gjøre standarden enda mer kompleks, og har gjort det kostnadskrevenende å tilfredsstille standarden (Pettersen, Lars I., 2009).

Et eksempel er at renteinntekter resultatføres. Det vil si at selskapet regnskapsmessig tjener kontraktsfestede renteinntekter selv om det ikke er forventet at hele utestående beløp vil betales. Selskapet vil senere måtte korrigere for dette, etter at det funnet objektive bevis for tap. Det vil si at inntektsføring av renter blir for høy frem til en tapshendelse eventuelt finner sted (Madsen, Robert, 2014), som også fører til en reduksjon i kvaliteten på regnskapet.

Et annet eksempel er reglene for reklassifisering. Reglene sa først at de ikke var lov å reklassifisere finansielle instrumenter fra kategorien virkelig verdi over resultatet etter at instrumentet var blitt førstegangsinnregnet som dette. Kravet skapte sprik mellom US GAAP og IFRS. I 2008 ga IASB etter for press fra en rekke aktører, og endret reglene. Flere mente at de nye reglene bar preg av å være en hastebeslutning som ble gjennomført for fort, og at de ville bidra til ytterligere komplisering av rapportering.

Et annet kritikkpunkt er at IAS 39.59 ikke godtar nedskrivninger for forventede tap knyttet til fremtidige hendelser. Det har vært vanskelig for IASB å finne en måte å fastsette et skille mellom fremtidige tap og påløpte tap, da det er vilkårlig og avhengig av situasjonen. Tap på utlån kan sjeldent isoleres til en enkelt hendelse, men er vanligvis en serie av hendelser som resulterer i mislighold. Selskapet har da utfordringen med å velge hendelsen som skal resultere i nedskrivning og målingen av denne.

Videre åpner IL kun for skjønn ved hva som regnes som objektive indikasjoner på at en tapshendelse har inntruffet (IAS 39.58). Bankene vurderer selv hva som er objektive bevis for en tapshendelse, og når hendelsen har funnet sted (Dugan, John C., 2009). Bruk av skjønn gir mulighet for spekulativ tolkning og dersom det er incentiver til stede, vil risikoen for feilinformasjon øke. For eksempel vil det finnes incentiver for å ta større tap enn hva som er reelt i perioder konkurrerende finansforetak har store tap. På den måten vil banken kunne vise til bedre resultater senere. Flere studier viser at banker ved bruk av tvilsomme skjønnsvurderinger reklassifiserte finansielle eiendeler under finanskrisen. Huizinga og Laeven (2012) peker på en rekke banker som reklassifiserte eiendeler fra «tilgjengelig for salg» til amortisert kost for å lette på bankens kapitalposisjoner. Fiechter (2011) finner også signifikante bevis på at banker som utnyttet reklassifiseringsmulighetene unngikk store virkelig verdi tap, og dermed hadde en høyere bokverdi, ROA, ROE og regulatorisk kapital (Fiechter, 2011; Huizinga & Laeven, 2012). En slik adferd bidrar til forsterkende svingninger i regnskapet og regnes som prosyklisk. Blant flere hevder Novotny-Farkas at IL førte til at avsetninger for tap ble tatt for sent, da avsetningene først vil komme rett før tapshendelsen inntreffer (Novotny-Farkas, 2016). I tillegg utsettes såkalte «day-1-losses», tap som inntraff rett etter førstegangsinnregning (IAS 39.ag92; IAS 39.E.4.2; (Kund & Rugilo, 2018).

Regnskapet reflekterer altså ikke fremtidige hendelser, og nedskrivninger blir utsatt til etter tapshendelsen har funnet sted. Kritikerne hevder at følgene av dette er at nedskrivningene er for små og kommer for sent, som øker prosykklisiteten og dermed kan ha forsterket finanskrisen (Barth & Landsman, 2010). Videre hevder kritikerne at den lite konservative tapsføring i kombinasjon med lave kapitaldekningskrav bidro til å utløse finanskrisen (Aamo, Bjørn Skogstad, 2010).

2.5 IFRS 9

Formålet med IFRS 9 er å etablere prinsipper for rapportering av finansielle instrumenter til bruk ved vurdering av størrelsen på, forløpet for og usikkerheten omkring foretakets fremtidige kontantstrømmer (IFRS 9.1.1).

Standarden skal anvendes av alle foretak på alle typer finansielle instrumenter med unntak som er listet opp i IFRS 9 kapittel 2.

2.5.1 Klassifisering og måling IFRS 9

Erfaringen fra IAS 39 med skjønsmessig anvendelser både ved førstegangsinnregning og oppsiktsvekkende reklassifiseringer under finanskrisen førte til at IASB, i utarbeidelse av IFRS 9, forenklet tilnærmingen ved å redusere antall kategorier finansielle instrumenter kan klassifiseres under og satte mer detaljerte kriterier for klassifisering.

IFRS 9 skiller mellom tre kategorier for klassifisering av finansielle eiendeler. Definisjoner på finansielle eiendeler og forpliktelser følger av IAS 32. For finansielle eiendeler skilles det mellom egenkapitalinstrumenter som kontanter og finansielle verdier i et annet foretak, og gjeldsinstrumenter som kontraktmessig rett til å motta finansielle eiendeler, eventuelt i bytte av finansielle eiendeler med gunstige vilkår. En finansiell eiendel skal klassifiseres som senere målt til amortisert kost, virkelig verdi over resultat eller til virkelig verdi over andre inntekter og kostnader (OCI) (IFRS 9.4.1.1).

Klassifiseringen skal foretas basert på både kjennetegnene etter «Solely payments of principal and interest» (SPPI-kriteriet) og virksomhetsmodellen for styring

(forretningsmodell-kriteriet) (IFRS 9.4.1.1). Dersom gjeldsinstrument består både SPPI testen og forretningsmodell-testen, skal det måles til amortisert kost (IFRS 9.4.1.2).

- Kontantstrømkriteriet

SPPI testen går ut på om instrumentets kontantstrømmer bare inneholder rente og avdrag på hovedstol. Renten defineres som kompensasjon for tidsverdien av beløpet i tillegg til kredittrisiko. Renten kan også inneholde andre kostnader som er vanlig i ordinære lånekontrakter, som administrative kostnader, profitt og likviditetsrisiko. Dersom renten inneholder andre typer risiko, vil instrumentet ikke bestå testen da dette ikke er vanlig i ordinære lånekontrakter (Bjørnstadjordet, Arne et al., 2013).

Eksempler på finansielle eiendeler som består testen er obligasjoner med tre års tilbakebetaling med variabel, eller fast markedsrente, lån med 10 års tilbakebetaling som tillater låntaker å betale tilbake tidligere, med samme verdi av kontantstrøm som ved førstegangsinnregning, og rentefritt lån fra konsern til datterselskap med fem års tilbakebetaling.

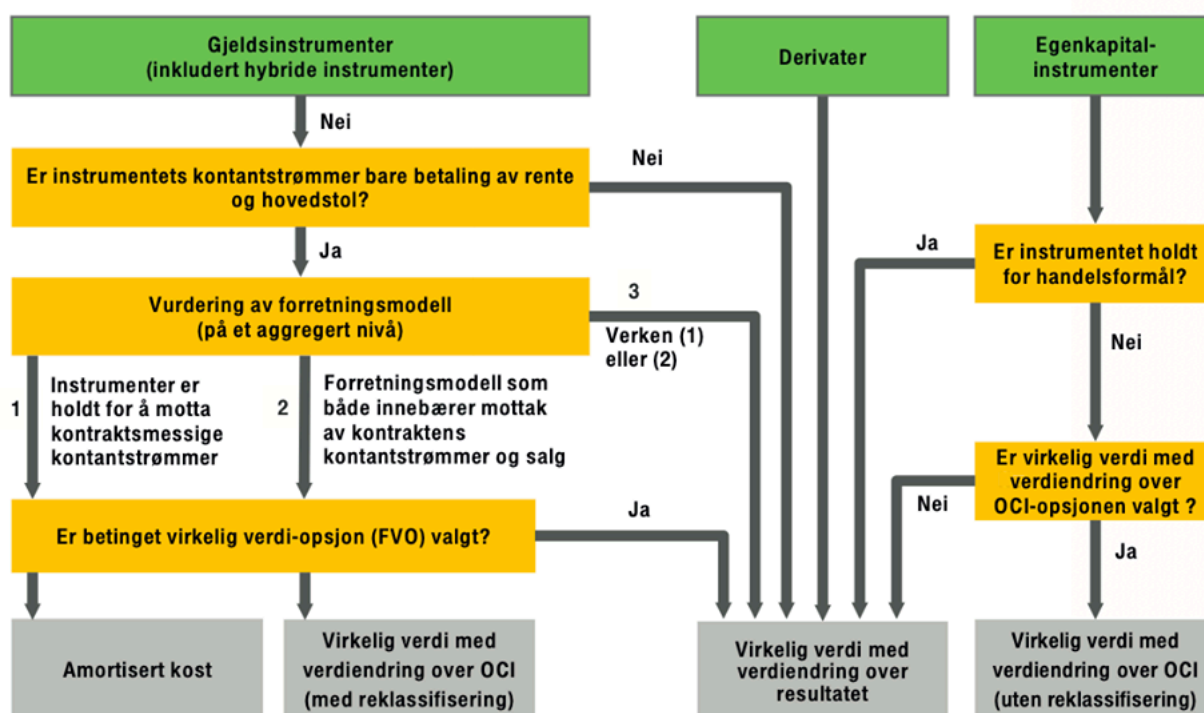
Eksempler på finansielle eiendeler som ikke består testen er alle investeringer, da det følger med aksjerisiko, og alle derivater og obligasjoner med betalinger avhengig av EBITDA eller salgsinntekter hos utlåner, da det følger med egenskaper som ligner aksjerisiko (Bernhoft, Anne-Cathrine et al., 2018).

- Forretningsmodellkriteriet

Forretningsmodelltesten er et nytt konsept i IFRS 9 som endrer hvordan man tidligere kunne klassifisere finansielle instrumenter. Modellen betyr at man nå må vurdere selskapets virksomhetsmodell for forvaltning av finansielle eiendeler i praksis, ikke hva ledelsens intensjon med det enkelte instrumentet er (IFRS 9.B4.2). Denne testen kan muligens føre med seg krav om mer bevis, eller mer historisk analyse, for at et foretak kan rapportere finansielle eiendeler til amortisert kost. Det vil si at dersom gjeldsinstrumentet holdes for å motta kontraktmessige kontantstrømmer i tillegg til handelsformål, består det ikke lenger forretningsmodell-testen, og skal måles til virkelig verdi med verdiendringer ført som andre inntekter og kostnader (IFRS 9.4.2.1A).

Investeringer i egenkapitalinstrumenter skal måles til virkelig verdi i balansen og verdiendringer ført i resultatet. Dersom egenkapitalinstrumentet ikke er holdt for handelsformål kan selskapet velge å føre verdiendringer over andre inntekter og kostnader. Derivater skal alltid måles til virkelig verdi med verdiendringer i resultatet (IFRS 9.4.2.1a). Finansielle forpliktelser skal som tidligere, etter IAS 39, i hovedsak måles til amortisert kost med unntak av finansielle forpliktelser som holdes for handelsformål, og dem som er øremerket til måling til virkelig verdi over resultatet (IFRS 9.4.2.1). Endringer i virkelig verdi som er skapt på grunn av kredittrisiko for finansielle forpliktelser, skal innregnes i utvidet resultat med mindre det ikke skaper en «accounting mismatch» (Bernhoft, Anne-Cathrine et al., 2018).

Figuren oppsummerer hvordan instrumentet skal klassifiseres og måles

Figur 3 (Madsen, Robert, 2015b).

- Reklassifisering

Hovedregelen er lik som i IAS 39, reklassifisering er ikke tillatt. IFRS 9 gir unntak dersom det skjer fundamentale endringer i forretningsmodellen (IFRS 9.4.4.1). Regelen vil da gjelde gjeldsinstrumenter, men ikke egenkapitalinstrumenter målt over andre inntekter og kostnader. Ikke bare skal en endring i forretningsmodell være besluttet av ledelsen, og endring i drift gjennomføres, men det må også være observerbart for omgivelsene (IFRS 9.B4.4.1). Finansielle instrumenter som ikke består SPPI testen, skal måles til virkelig verdi over resultatet, og omklassifisering vil ikke føre til korrigerende av tidligere års regnskap (IFRS 9 B5.6.1). Standarden gir eksempler på situasjoner i IFRS 9 B4.4.3.

Det er i tillegg stilt strenge notekrav ved reklassifisering. Det må blant annet gis informasjon om tidspunkt og hvilket beløp som er reklassifisert inn i hver kategori. I tillegg skal man redegjøre for endring i forretningsmodellen, samt en kvalitativ forklaring av effekten på regnskapet (IFRS 7.23B)

2.5.2 Nedskrivning IFRS 9

Endringen av nedskrivningsreglene er den største forskjellen mellom IAS 39 og IFRS 9 (Lloyd, 2014). Nedskrivningsreglene tok lang tid å utvikle og var trolig det som var mest krevende for IASB ved utarbeidelsen av ny standard. Det kan se ut som at reglene til en viss grad bærer preg av å være et kompromiss mellom ulike interessenters behov. IL var mer vektet mot å begrense regnskapsmanipulering enn å tillate skjønnsmessige vurderinger for å sikre anerkjennelse av størrelse av kredittap i god tid (Hashim et al., 2019). Etter at IASB ble utsatt for press fra flere hold, var det viktig at IFRS 9 sikrer at tapsavsetninger ved en eventuell krise kommer tidligere og i større omfang enn hva som var tilfellet for IL tydeliggjort av finanskrisen. Ved økt mulighet for vurdering etter skjønn reduseres sammenlignbarheten og øker risikoen for feilinformasjon der incentiver er til stede (Huizinga & Laeven, 2012; Youngmi Seo & Angus Thomson, 2016).

IFRS innfører ny modell for innregning av tapsavsetninger basert på forventet kredittap (ECL). Egenkapitalinstrumenter omfattes ikke av nedskrivningsvurderingene i IFRS 9 da finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi over resultatet skal vurderes etter IFRS 13. De finansielle instrumenter som skal vurderes etter IFRS 9 er gjeldsinstrumenter målt til

amortisert kost og til virkelig verdi over andre inntekter (OCI), kontraktseiendeler som inngår i virkeområdet IFRS 15, lånetilsagn og finansielle garantikontrakter som ikke måles til virkelig verdi over resultatet (IFRS 9.5.5).

Etter IAS 39 skal forventet tap ikke resultatføres før tapshendelsen er inntruffet (IAS 39.58). Under IFRS 9 skal man derimot ta hensyn til forventet tap. Foretaket må ta hensyn til mer informasjon når de skal vurdere sine forventninger til ECL. Både informasjon om tidligere hendelser, nåværende forhold, og prognoser om fremtidens økonomiske forhold skal vurderes. Mengden av informasjon som skal innhentes og hensyntas er begrenset av at informasjonen er tilgjengelig uten urimelige kostnader eller anstrengelser (IFRS 9.5.5.17). En annen viktig forskjell fra IAS 39 er at det alltid skal gjøres rede for forventet kredittap og tapsavsetningene skal oppdateres i hvert rapporteringstidspunkt (IFRS 9.5.5.3). Beregning av kredittap skal videre reflektere tidsverdien av penger, og det skal settes et nøytralt og sannsynlighetsvektet beløp som er vurdert ved bruk av flere scenarier (IFRS 9.5.5.17). Standarden spesifiserer ikke krav til antall utfall og det vil i stor grad være skjønn som avgjør hvor mange typer og utfall som tas i bruk. Kredittrisiko vil som regel økes betydelig før et faktisk mislighold finner sted (IFRS 9.5.5.7).

Forventet kredittap (ECL) estimerer sannsynligheten for mislighold (PD), hvilken verdi banken er eksponert for ved mislighold (EAD) og tap ved mislighold (LGD) (Bernhoft, Anne-Cathrine et al., 2018).

$$PD * EAD * LGD = ECL$$

*Probability Default * Exposure at Default * Loss Given Default = Expected Credit Loss.*

Estimeringen av ECL skal beregnes etter en 3 trinns modell som standarden introduserer (Bernhoft, Anne-Cathrine et al., 2018). Instrumentene kategoriseres basert på kredittkvalitet i en av tre grupper for nedskrivningsformål. Tre trinns modellen reflekterer altså hvor høy kredittrisiko instrumentene har, og selskapet skal vurdere hvorvidt kredittrisikoen har økt vesentlig siden førstegangsinregning på hvert rapporteringstidspunkt (IFRS 9.5.5.9).

Figuren viser nedskrivninger under IFRS 9

Figur 4 (Stefano, 2017) hentet fra EY (2017) som ikke lenger er tilgjengelig.

I trinn 1 legges «friske engasjementer» som da ikke har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko siden førstegangsinnregning, eller de som har lav risiko på rapporteringsdatoen. Det skal her avsettes for 12- måneders forventet tap etter rapporteringsdatoen, som reflekterer at forventet tap ved førstegangsinnregning er inkludert i avkastningen til instrumentet (IFRS 9.5.5). Renteinntekter beregnes basert på balanseført verdi av eiendelen, som er uten fradrag av tapsgodtgjørelsen (IFRS 9.B5.5.43). Hoveddelen av bankens utlån vil klassifiseres i trinn 1.

I trinn 2 legges finansielle instrumenter som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko siden førstegangsinnregning, uten at det foreligger objektive bevis for tapet. Det skal avsettes for forventet tap som følge av alle mulige misligholdhendelser i løpet av det finansielle instrumentets forventede levetid (IFRS 9 vedlegg A), for hele instrumentets gjenværende løpetid (IFRS 9.5.5.3).

Migrering fra trinn 1 til 2 innebærer altså en dobbelteffekt ved at avsetningene øker både i bredd og dybde. Risiko for antall tap øker, i tillegg til at størrelsen på tap øker. Dette skjer fordi beregningsgrunnlaget endres fra forventet tap de neste 12 måneder, til forventet tap resten av instrumentets levetid. Denne effekten omtales som klippeeffekt, i betydning «å ramle utenfor klippen» (Madsen, Robert, 2015a). En sentral vurderingsparameter vil derfor være om økning i kredittrisiko er vesentlig eller ei (Madsen, Robert, 2014). IFRS 9 etablerer ingen regler eller terskelnivå for om økning i kredittrisiko regnes som vesentlig. Standarden gir dog noen eksempler på forhold som kan være relevant for vurderingen av endringen i kredittrisikoen (IFRS 9.B5.5.17). Foretaket kan benytte seg av opplysninger om forfalte beløp, hvor det kan antas at betalinger som har forfalt for mer enn 30 dager siden har en vesentlig økning i kredittrisiko. Selskapet kan tilbakevise denne antakelsen dersom det har rimelig og dokumenterbare opplysninger om at kredittrisikoen ikke har økt vesentlig (IFRS 9.5.11). Selskapet kan også anta at kredittrisikoen ikke har økt vesentlig dersom det anses å ha lav kredittrisiko på rapporteringstidspunktet (IFRS 9.5.5.10). Et selskap kan også avgjøre at et finansielt instrument har lav kredittrisiko ved bruk av interne kreditrisikovurderinger, eventuelt andre metoder, som for eksempel ved bruk av ekstern vurdering som «Investment grade» (IFRS 9.B5.5.23). Instrumentene evalueres på porteføljnivå da det ikke foreligger objektive bevis for den vesentlige økningen.

I trinn 3 legges finansielle instrumenter som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko og det foreligger objektive bevis på tap. Da standarden ikke definerer mislighold, er objektive bevis for tap avhengig av foretakets skjønn, og da om den finansielle eiendelen regnes som kredittforringet. IFRS 9 vedlegg A gir informasjon om tilfeller som indikerer at en finansiell eiendel er kredittforringet. Det er identifisert objektive bevis, enten ved en separat hendelse, eller ved en samlet virkning av flere hendelser, og instrumentet skal måles på instrumentnivå (Madsen, Robert, 2015a). Her skal det, som i trinn 2, avsettes for forventet tap resten av instrumentets levetid, og renteinntekter beregnes med effektiv rentemetode (IFRS 9.5.4.1a). Forventet kreditttap vil sannsynligvis være høyere sammenlignet med finansielle eiendeler i trinn 2, da større tap på den finansielle eiendelen reflekteres (Bernhoft, Anne-Cathrine et al., 2018).

Kjøpte kredittforringede finansielle eiendeler, altså eiendeler som det på kjøpstidspunktet var en eksplisitt forventning om inntruffet kredittap, skal førstegangsinnregnes med effektiv rente som tar hensyn til forventet tap over levetiden. Etterfølgende endringer i forventet tap over levetiden, skal resultatføres (IFRS 9.5.5.13). Det er ikke tilgang for lån å forflytte seg til lavere trinn dersom det førstegangsinnregnes i trinn 3.

2.5.2.1 Særregler

IFRS 9 gir to alternative særregler tilknyttet nedskrivninger, forenklet modell og svekket kredittkvalitet på tidspunkt for anskaffelse.

Foretaket har en valgfri tilgang til å bruke forenklet modell dersom det finansielle instrumentet er en kundefordring, kontraktseiendel eller en leieavtalefordring. Dersom forenklingsregelen brukes, må den brukes gjennomgående som et prinsippvalg (IFRS 9.5.5.16). Forenklet modell innebærer at man kan avsette for forventet tap over levetiden ved førstegangsinnregning, og ved etterfølgende målinger (IFRS 9.5.5.15).

Foretaket skal fastsette forventet kredittap for finansielle instrumenter som er kjøpt med eksplisitt forventning om inntruffet kredittap. Fastsettelsen skal skje ved å diskontere fremtidige forventede kredittap med en kredittjustert effektiv rente som skal fastsettes ved førstegangsinnregning (IFRS 9.5.5.13). Den kredittjusterte renten beregnes ut fra forventede kontantstrømmer, til forskjell for kontraktsfestede kontantstrømmer. Beregningen får frem differansen mellom det fordringshaveren har krav på i henhold til kontrakten, og det som er forventet å bli tilbakebetalt. Differansen tilsvarer kredittapet.

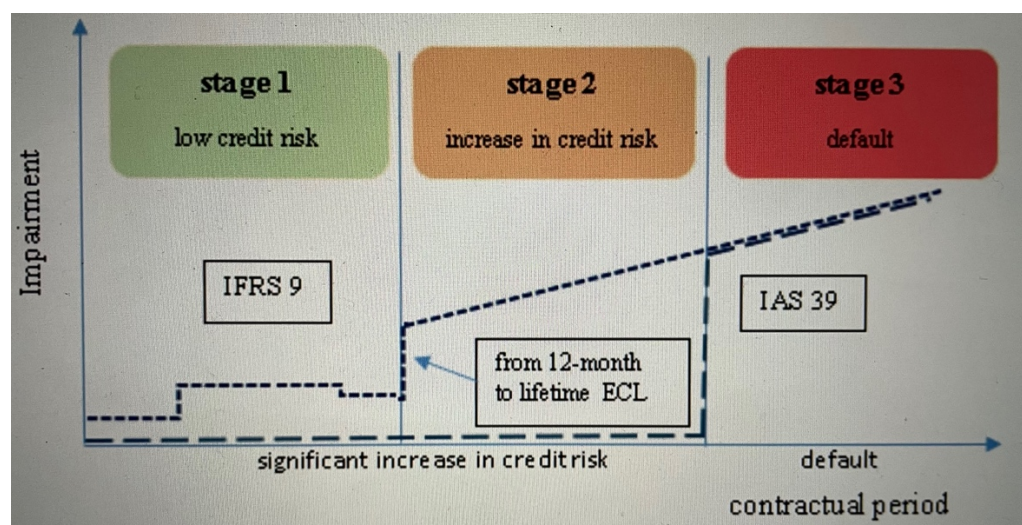
2.5.3 Kritikk av IFRS 9

ECL krever tapsavsetning allerede ved førstegangsinnregning som skaper en «front-loading» effekt (Kund & Rugilo, 2018). Effekten fører til tidlig avsetning for tap, som kan påvirke bankers egenkapitaldekning, som dermed gjør dem mer utsatt for å selv ikke oppfylle sine forpliktelser. Dette resulterer i en svekkelse av kapitaldekning som igjen kan føre til prosyklisk adferd.

Dette er sannsynligvis en «trade off» i møte med finansiell stabilitet. IFRS 9 øker sannsynligheten for at en bank feiler i normale tider på grunn av «front loading» effekten. På samme tid er bankene mer hardføre i møte med en finansiell krise.

Den nye tapsmodellen var en bekymring for bankene på grunn av kostnaden ved implementering. En ny tapsmodell innebar opprettelse av kostbare interne modeller for forventet kredittap, i tillegg til at tapsavsetning var forventet å øke (Morris et al., 2014). Tapsavsetning på utlån viser igjen i gevinst og tap til banken (IFRS 9.5.5.8). Egenskapen til å beholde inntjening er dermed hindret, som igjen reduserer regulatorisk kapitalnivå (Deloitte Financial Services Group, 2013; EBA, 2016; Reitgruber, 2014). Studier peker på at det kan vise seg at banker vil prøve å motvirke effekten ved å selge eiendeler eller gi færre lån. Ved å gjøre dette i en krise vil prisen på eiendelene reduseres og forsterke en negativ spiral. Forventet kredittapmodellen minsker altså prosyklisitet sammenlignet med IL, men på grunn av klippeeffekten som oppstår ved å flytte en eiendel fra trinn 1 til trinn 2, løses ikke problemet. I en periode hvor det er fare for en nedadgående spiral har Basel implementert krav om en motsyklisk kapitalbuffer (CCyB) 1. januar 2019 (BIS, 2015).

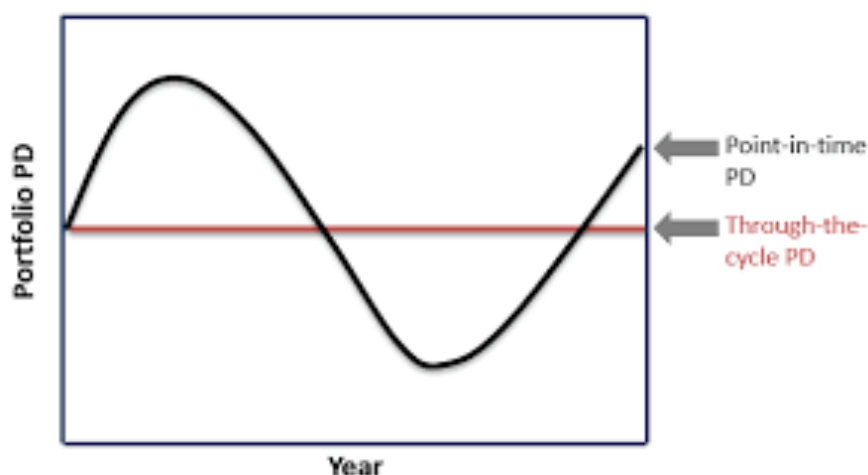
Figuren viser et overblikk over følgende av plasseringene i de 3 trinnene. Videre illustrerer figuren klippeeffekten trinn 2 i IFRS 9 fører med seg, og reduksjon av effekten sammenlignet med IAS 39.

Figur 5 (Gornjak, 2020)

Den bakoverskuende tilnærmingen i IAS 39 ble kritisert for å ha forsterket finanskrisen ved at nedskrivningene kom for sent (Barth & Landsman, 2010). Ved IFRS 9 skal man se mot fremtidsrettede scenarier for beregning av tapsavsetninger. Standarden lener seg dog på å vurdere PD over en kort tidsperiode på 12-måneder, «point-in-time» (PIT), og ikke en lenger tidshorisont på fem eller flere år, «Through-the cycle» (TTC). Sannsynlighet for mislighold bestemmes derfor bare av den siste tilgjengelige informasjonen, ofte ved førstegangsinnregning, til å klassifisere det finansielle instrumentet på rapporteringstidspunktet. PD påvirker finansielle instrumenters plassering i IFRS 9s trinn. Dersom førstegangsinnregning skjedde i en økonomisk krise kan målingen ved førstegangsinnregning være oppblåst, og det motsatte dersom førstegangsinnregning skjer på tidspunkt for sterk økonomisk vekst (Kund & Rugilo, 2018). Målingen vil dermed ikke nødvendigvis gjenspeile endringene i kredittrisikoen (IFRS 9.5.5.3). På denne måten kan verdiene bidra til å forsterke prosyklikalitet og dermed også prosyklisk adferd. Basel regelverket tar i bruk TTC estimeringer, med tilnærmingen å bruke flere historiske datapunkt for å beregne PD. En slik tilnærming vil være hensiktsmessig for å motarbeide prosyklikalitet (Laux & Leuz, 2009).

Figuren illustrerer hvordan en PIT tilnærming kan bidra til prosyklikalitet og en TTC tilnærming sikrer en mer stabil tapsavsetning og bidrar dermed til finansiell stabilitet.

Figur 6 (EY, 2017) Ikke lenger tilgjengelig.

Ved å introdusere den fremoverskuende modellen svekker altså IFRS 9 kapitaldekning ved en «front-loading»-effekt, som oppstår som følge av 3-trinnsmodellen. Videre reduseres klippeeffekten noe i forhold til IAS 39. Standarden utarbeider fremdeles verdiene med en PIT metode, og det kan dermed stilles spørsmål om IFRS 9 har gått langt nok for å motvirke prosyklisitet. Basel utviklet Countercyclical capital buffer (CCyB) nettopp for å dempe effekten av dette.

2.6 Baselkomiteen for banktilsyn

Basel er et kapitalkravregelverk som internasjonalt aktive banker har blitt enige om etter finanskrisen. Regelverket ble påbegynt som følge av finanskrisen, for å styrke det finansielle markedets stabilitet, ved å styrke bankenes soliditet. Formålet med tiltakene er å styrke regulering, kontroll og risikostyring til bankene (BIS, 2005). Da bankenes rolle er kapitalformidling hvor utlån ofte finansieres med innskudd, er det naturlig at bankene har en relativt lav egenkapital. En banks beslutninger påvirker dog andre bankers risiko, og dersom dette ikke tas hensyn til ved beslutningstaking, vil det resultere i at banksystemet bærer en større risiko en enkeltbankens risiko. Summen av egenkapitaldekning for den enkelte bank reflekterer altså ikke behovet for egenkapitaldekning for banksystemet som en helhet (Kragh-Sørensen, 2012). Det er derfor anerkjent et behov for regulatoriske krav til hvor høy egenkapitaldekningen skal være i banken. Den europeiske banktilsynsmyndigheten (EBA) viser til at det er store forskjeller i kapitalkrav, da bankene bruker interne modeller for beregning av kredittrisiko. Variasjonene i kapitalkrav reduserer påliteligheten og sammenlignbarheten av bankenes kapitaldekning (Finans Norge, 2021).

Basel III er minimumskrav medlemmene har forpliktet seg til. 45 banker og 28 land er tilsluttet Basel, men ingen norske banker (BIS, 2017b). Det meste av regelverket er iverksatt av EU og i Norge. EUs kapitaldekningsregler ble gjennomført i norsk lov 31. desember 2019 (Finanstilsynet, 2016). Regelverket er derfor svært relevant for Norske banker (Finans Norge, 2021). Flere studier finner at norske banker bør ha en vesentlig høyere kapitaldekning enn minstekravet fra EU-kommisjonen (Kragh-Sørensen, 2012) .

2.7 Kapitaldekningsreglene

Regelverket om kapitaldekning er ment til å sikre at bankene kan motstå uventede tapshendelser (Finanstilsynet, 2016). Høyere egenkapital øker muligheten til å møte sine forpliktelser, og bidrar dermed til finansiell stabilitet, som reduserer risikoen for kostbare bankkriser (Kragh-Sørensen, 2012).

Regelverket presenterer minstekrav til kapital og bufferkapital i tre ulike nivåer, målt i forhold til et risikovektet beregningsgrunnlaget

Nivå 1 Ren kjernekapitaldekning består av egenkapital som inkluderer innskutt og annen opptjent egenkapital. Flere immaterielle poster skal trekkes i fra, blant annet goodwill jf. forskrift om beregning av ansvarlig kapital §§3 og 7 (Norske Lover, u.å.). Ren kjernekapital skal være minst 4,5% av beregningsgrunnlaget (Finanstilsynet, 2017c).

Nivå 2 Kjernekapitaldekning består av ren kjernekapital i tillegg til annen godkjent kjernekapital. Annen godkjent kjernekapital består av hybridkapital. Hybridkapital er instrumenter som har egenskapene til både egenkapital og gjeld jf. forskrift om beregning av ansvarlig kapital §3a (Norske Lover, u.å.). Kjernekapital skal være minst 6% av beregningsgrunnlaget (Finanstilsynet, 2017c).

Nivå 3 Ansvarlig kapital består av kjernekapital og tilleggskapital. Tilleggskapital består i hovedsak av ansvarlig lånekapital med og uten fastsatt løpetid (Finanstilsynet, 2017a), med noen begrensninger jf. forskrift om beregning av ansvarlig kapital §§4 og 9 (Norske Lover, u.å.). Ansvarlig lånekapital skal være minst 8% av beregningsgrunnlaget (Finanstilsynet, 2017c).

Beregningsgrunnlaget for kredittrisiko finner man ved å vekte motpartens antatte risiko med utlånet. Et boliglån med pantesikkerhet i boligen vil kunne helt eller delvis innkreves ved å selge boligen dersom lånet misligholdes. Et forbrukslån uten sikkerhet har derimot høyere sannsynlighet for å gå tapt dersom det misligholdes. Engasjementene inneholder altså ulike grader av risiko. Risikovektene kan fastsettes etter to metoder, standardmetoden og etter «internal-ratings-based approach» (IRB metoden). Etter standardmetoden risikovektes bankens eiendeler ut ifra faste sjablongverdier som kommer frem av kapitalforskriften (Finanstilsynet, 2017b). Etter IRB metoden kan banken reflektere risiko på enkeltkundenivå og gir dermed banken ansvar for selv å beregne parameterne til grunn for

risikoen. Bankene kan ved bruk av grunnleggende IRB metode selv estimere sannsynlighet for mislighold (PD), mens de øvrige parameterne fastsettes av tilsynsmyndighetene. Ved bruk av den avanserte IRB metode skal banken selv beregne alle parameterne, sannsynlighet for mislighold (PD), tap gitt mislighold (LGD) og eksponering for mislighold (EAD).

Parameterne etter IRB-modellen er de samme som bankene benytter til ECL i IFRS 9 med noen viktige forskjeller. IRB-modellen bygger på en konservativ tilnærming, og beregningen av PD er basert på ulike prinsipper. IRB-modellen beregner risiko for PD gjennom hele kredittsyklusen (TTC), mens det i IFRS 9 beregnes som et øyeblikksbilde (PIT). Dette fører til at risikoen for mislighold svinger mer ved målinger etter IFRS 9 som vist i figur 6 i kapittel 2.5.3 *kritikk av IFRS 9*.

Ved implementering av IFRS 9 var det antatt at banker som benytter seg av IRB modellen ville ha fordeler over banker som benyttet seg av standardmodellen. Dette fordi IRB-banker allerede hadde gode prosesser for utvikling og vedlikehold av modeller for PD, LGD og EAD. I tillegg hadde de spillerom i form a regulatoriske nedskrivninger. Effekten av økte nedskrivninger påvirker egenkapitalen, som videre påvirker ren kjernekapital. For IRB-banken vil økte nedskrivninger først påvirke nivået på de regulatoriske nedskrivninger, som betyr at nedskrivninger etter IFRS 9 må overstige de regulatoriske nedskrivninger før de påvirker IRB-bankens egenkapital. Dersom ECL overstiger de totale regnskapsmessige nedskrivninger kunne IRB-banken i tillegg legge overskuddet av nedskrivningene i kapitalen, oppad begrenset til 0,6% av beregningsgrunnlaget i tilleggskapitalen (Moen, 2019).

Endringer i nedskrivninger vil dermed kunne påvirke kapitaldekningen. Effekten vil variere mellom bankene, og da spesielt mellom dem som bruker standardmetoden og IRB-metoden.

3. Data og metode

Kapittelet redegjør for studiens forskningsstrategi, hvilken data som er hentet inn og dens kvalitet. Videre presenteres metode brukt for behandling og analysing av data.

Avslutningsvis diskuteres metode for datainnsamling og svakheter i datagrunnlaget.

3.1 Forskningsstrategi

Jeg har valgt en kvantitativ forskningsmetode med hensikt å finne relasjoner og sammenheng i den innsamlede dataen. Dataen er numerisk informasjon bestående av rapporterte verdier på utlån, nedskrivning på utlån og tapsavsetninger. Fordelen med bruk av kvantitativ forskningsmetode er at den kan behandle store mengder data og kan resultere i kvantifiserbare og ofte generaliserende resultat (Bell, Emma et al., 2018). Selv når resultatene ikke kan generaliseres vil dataen vise hvordan variablene forholder seg til hverandre når den sammenstilles.

3.2 Utvalg og gjennomføring av datainnsamling

Studien er en populasjonsstudie hvor populasjonen er hele gruppen man ønsker å undersøke (Hughes & Davies, 2014). Utvalget i undersøkelsen er avgrenset til alle norske banker notert på Oslo børs i perioden 2017 til 2021. Det er foretatt en innholdsanalyse som er en analyse gjennomført ved å systematisk og replikerbart kvantifisere innholdet i dokumenter (Bell, Emma et al., 2018) og baserer seg på sekundærdata hentet fra årsrapporter i perioden 2017-2021. Årsrapportene er funnet på selskapenes egne nettsider. Alle bankene rapporterte etter IAS 39 i 2017, og etter IFRS 9 fra og med 1. januar 2018. Studiens tidsperiode er valgt for å undersøke utviklingen i tapsavsetninger på utlån før og etter implementering av IFRS 9. To av bankene, Sparebank 1 bv og Sparebank 1 Telemark fusjonerte sammen med en tredje bank, unoterte Sparebank 1 Modum i rapporteringsperioden. Det ble derfor publisert en årsrapport mindre i 2021. For å beholde et komplett datasett til å foreta analyse på, er tapsavsetning og kapitaldekning for det nye selskapet Sparebank Sørøst brukt som data for disse to bankene i 2021. Sekundærdata er data samlet inn av andre enn forfatteren selv, til motsetning av primærdata som innebærer å selv samle inn og analyserer dataen. Ulempen ved bruk av sekundærdata er at man er bundet til gjeldende begreper og variabler som er anvendt (Eliasson, Annika, 2013). Databasen omfatter data vedrørende brutto utlån, tapsavsetning og kapitaldekning fra totalt 135 årsrapporter hentet fra selskapenes hjemmesider og manuelt overført til et Excel-ark. Datainnsamlingen var en svært tidkrevende prosess. Ved innføring av IFRS 9 er grunnlaget for avsetninger blitt større, ved at lånetilsagn, ubenyttede kreditter og garantier

også skal kredittrisikovurderes og avsettes for. Fem banker rapporterer ikke brutto utlån, og tapsavsetning for utlån i trinn, men totale kredittrisikoutsatte engasjementer og total tapsavsetning i trinn. En bank rapportere tapsavsetninger til utlån og garantier samlet. Resterende banker rapporterer enten bare avsetninger til utlån, eller både avsetninger til utlån og avsetninger til andre kredittrisikoutsatte engasjementer i trinn. Dataen tar så langt det er mulig utgangspunkt i brutto utlån i trinn, og tapsavsetninger i trinn. Hvor dette ikke har vært mulig er tall for brutto risikoutsatte engasjement i trinn, og tapsavsetninger for risikoutsatte engasjement i trinn hentet.

Jeg har fordypet meg i emnet ved bruk av IFRS på norsk, lærebøker i biblioteket ved Universitetet i Stavanger, i tillegg til flere vitenskapelige artikler funnet ved bruk av søkeverktøyet google scholar. Jeg har også gjennomgått flere analyser av PwC og Deloitte, samt bankenes egne opplysninger i sine årsrapporter. Kumulert har dette gitt meg bred kunnskap over hvordan kredittrisiko vurderes og skrives ned, samt problematikken som foreligger.

3.3 Kvalitet til dataen

Reliabilitet handler om hvor konsistente og stabile målingene er (Grønmo, 2021), da hvor pålitelig dataen er. Studien er basert på data innhentet fra historiske finansielle rapporter hvor dataen forblir uendret. I tillegg er dataen revidert av anerkjente revisjonsselskaper med utgangspunkt i revisjonsstandarder. Dette indikerer at utfallet hadde blitt det samme dersom andre gjennomførte studien igjen, og reliabiliteten er derfor høy (Bell, Emma et al., 2018). Dataen er derfor å regne som troverdig og øker påliteligheten til datagrunnlaget studien er basert på.

Validitet handler om undersøkelsen måler det den har til hensikt å måle (Bell, Emma et al., 2018; Grønmo, 2021; Heale & Twycross, 2015). Studiens hensikt er å undersøke utvikling i norske bankers tapsavsetning. Rapporterte verdier for utlån og kredittrisiko anses derfor som passende. (Descombe, Martyn, 2017). Validiteten i datagrunnlaget handler også om nøyaktighet i datagrunnlaget, da å forsikre seg mot at datagrunnlaget ikke inneholder feil på grunn av feiltasting. Innhentet data om brutto utlån og nedskrivning er kontrollert mot

netto utlån ved hvert datapunkt. I tillegg er det, hvor tilgjengelig, hentet data om brutto utlån og tapsavsetning til privatmarkedet og bedriftsmarkedet hver for seg. En kontroll mot total brutto utlån og tapsavsetning er gjennomført ved hvert datapunkt hvor denne dataen har vært tilgjengelig. I tillegg er det senere foretatt stikkprøver for å kontrollere at korrekt informasjon er samlet inn.

Indre validitet handler om hvor sikker man kan være på at funnene i studien ikke er påvirket av andre faktorer og variabler (Hernon & Schwartz, 2009). Resultatene viser for eksempel en skarpere økning i tapsavsetninger i 2020 som deretter i stor grad reduseres tilbake i 2021. For å øke den indre validiteten er notene i årsrapportene i 2020 og 2021 undersøkt for bankenes ekstraordinære tapsavsetning på grunn av korona. Dette for å få god kontroll over mulige bias.

Ytre validitet handler om resultatet fra studien kan generaliseres til andre personer, situasjoner og eventuelle tider (Bell, Emma et al., 2018) På grunn av nasjonale forhold som forskjellig politikk, geografi og normer vil studien ikke kunne generaliseres til banker utenfor Norge. På grunn av endringer i makroøkonomiske forhold vil det heller ikke være mulig å generalisere resultatet til andre situasjoner eller tider.

3.4 Statistisk analyse

For å teste om endringene i datagrunnlaget var signifikant ble dataen testet for normalfordelt. Det er flere metoder å teste om dataen er normalfordelt, og Shapiro-wilks metode ble valgt på grunn av at den er en av de mest brukte, i tillegg til at den passer godt til utvalg på mindre enn 50 (Yap & Sim, 2011).

Data for tapsavsetninger var ikke normalfordelt, og det ble derfor tatt i bruk en ikke-parametrisk test for å teste om forskjellene fra utviklingen var signifikante. Wilcoxon testen ble valgt da dataen i gruppene ikke var normalfordelte, men formen på fordelingen var lik (Moger, Tron Anders, 2005; UiO, u.å.). I Wilcoxon signed-rank test finner man minste verdi av positiv og negativ rangering, og sammenligner den med en kritisk verdi funnet i Wilcoxon

signed-rank tabell, med signifikansnivå på 0,05. Dersom verdien fra testen er høyere enn den kritiske verdien, er det ingen signifikant forskjell (Moger, Tron Anders, 2005; UiO, u.å.).

Data for kapitaldekning var normaldistribuert, og det ble tatt i bruk enveis ANOVA test. Testen er svært mye brukt og tester i utgangspunktet om det er forskjeller på forventningsverdier. Testen ble utført ved hjelp av Excel som oppsummerer resultatet i tabell. Dersom P verdi er lavere enn kritisk verdi funnet i F-tabell, er forskjellene signifikante, altså at det er forskjell på forventningsverdien (Moger, Tron Anders, 2005). Signifikansnivå ble satt til 0,05.

Videre ble det foretatt statistisk analyse for å finne om den ene var avhengig av den andre. En lineær regresjonsmodell ble brukt for å finne hvor nært beslektet de var og om det var en årsakssammenheng mellom dem. Dersom P verdi av analysen er mindre enn 0,05 er det høy sannsynlighet for at endringer i tapsavsetning forårsaker endringer i ren kjernekapital (Weisberg, 2005).

3.5 Metodediskusjon

All data i studien er samlet inn fra årsrapporter nedlastet fra bankenes hjemmesider. Dataen er både offentlig og stabil, i tillegg til at ingen subjektive vurderinger er foretatt for å sammenligne dataen. Da dataen er samlet inn manuelt vil menneskelige faktor for feil spille inn, og det finnes risiko for feiltasting. Det er derfor gjennomført kontroller på hvert datapunkt i tillegg til stikkprøver for å kontrollere at riktig data er samlet inn. Risikoen for subjektive vurderinger reduseres ytterligere ved at studien har en deduktiv tilnærming og problemstillinger er utviklet ut ifra tidligere forskningsartikler.

Svakheter ved studien er at bankene ikke er like store. I tillegg har de forskjellige typer profil i form av sparebank, forretningsbank og forbrukslånsbank. Svakheten ved forskjellig profil er forsøkt redusert ved å separere dataen mellom forbrukslånsbankene og øvrige banker, for å foreta analyser på om resultat av dataen separert slik, avviker fra resultatet fra populasjonen og eventuelt resultatene da er mer signifikante.

1. Empiri

Dette kapittelet går gjennom empirien funnet.

Tidligere undersøkelser har vist at forbrukslånsbanker hadde en høyere tapsavsetning som følge av overgangen til IFRS 9. Dette er ikke uventet da disse bankene i større grad har usikrede utlån, som da innehar en høyere PD og LGD (PwC, 2018). Det viser også denne studiens undersøkelser. Forbrukslånsbankene Bank Norwegian og Komplet Bank har en svært annerledes kredittrisikoprofil enn de øvrige bankene. Resultater for alle bankene er presentert samlet, men også separat, hvor forbrukslånsbankene er trukket ut og fremstilles for seg selv, og bankene ellers er presentert uten støy fra forbrukslånsbankene.

4.1 Effekt på tapsavsetning

Studien har undersøkt hvordan de samlede tapsavsetningene til utlån har utviklet seg fra implementering av IFRS 9. I den forbindelse er det sett på flere aspekter:

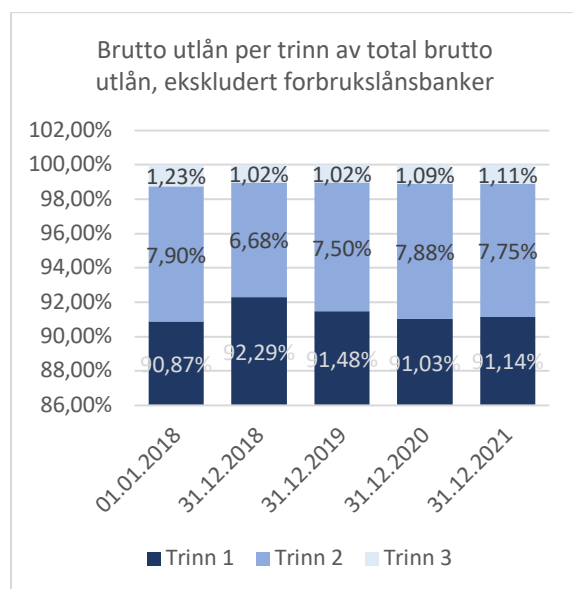
- Oppdeling av brutto utlån i trinn
- Oppdeling av ECL i trinn
- ECL i trinn av brutto utlån i trinn
- ECL i trinn av brutto utlån
- ECL i prosent av brutto utlån (tapsavsetningsprosenten)
- Ren kjernekapitaldekning

4.1.1 Oppdeling av brutto utlån i trinn

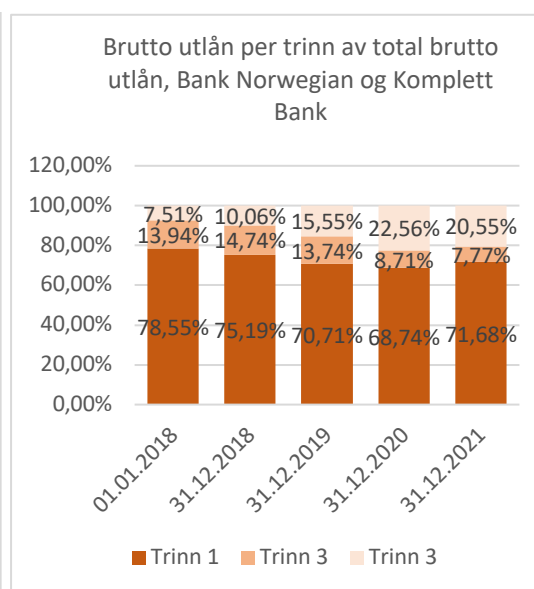
Gjennomsnittlig har forbrukslånsbankene en større andel av sine utlån i trinn 2 og trinn 3, og en mindre andel i trinn 1 sammenlignet med de øvrige bankene. Dette er naturlig og som forventet, da disse bankenes utlånsprofil inneholder høyere risiko for tap av lån og dermed hyppigere migrere til trinn 2 og 3. Da tidligere studier har konkludert med at endringen i tapsavsetninger var uendret eller lavere det første året etter implementering (Al-Nsour & Abuaddous, 2022; PwC, 2018; Seitz et al., 2018), er det interessant å se at andel av brutto utlån i trinn 3 hos forbrukslånsbankene øker betraktelig hvert år etter dette. Unntaket er 2021, hvor reversering av ekstra tapsavsetninger henført til koronapandemien inntraff.

Andel av brutto utlån i trinn 3 er selv etter pandemien mer enn doblet til sammenligning med det første året for implementering. Øvrige banker ser ikke ut til å ha noe særlig effekt på andel av brutto utlån per trinn.

Figurene viser bankenes brutto utlån per trinn av total brutto utlån i gjennomsnitt.

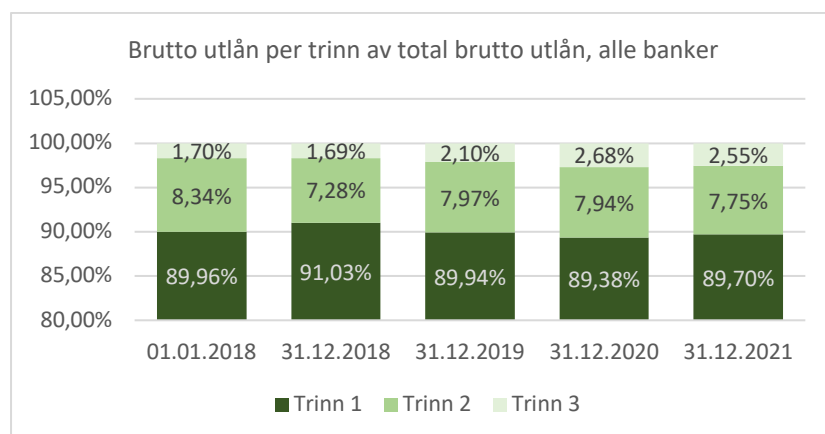

Figur 7

Figur 8

Det store flertallet av bankene på Oslo børs er ikke forbrukslånsbanker og dette reflekteres i gjennomsnittet for alle bankene.

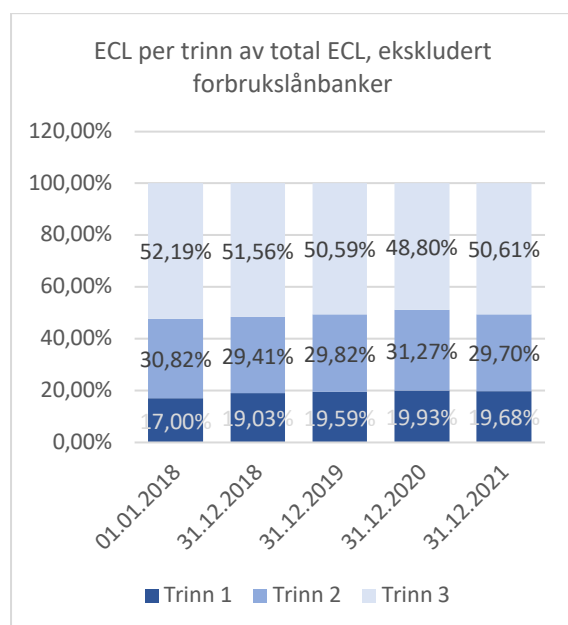

Figur 9

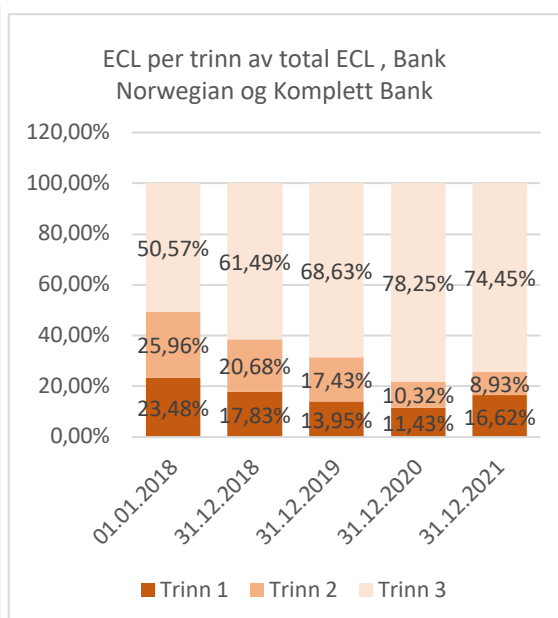
4.1.2 Oppdeling av ECL i trinn

Videre har studiens undersøkelser funnet at endringene i ECL per trinn av total ECL har vært større hos forbrukslånsbankene enn de øvrige bankene, og at andel tapsavsetninger i trinn 3

har økt betraktelig før et lite fall etter koronapandemien. Da forbrukslånbankene har høyere risiko for sine nye utstedte usikrede lån enn de øvrige bankene som ofte har sikkerhet for sine nye utstedte lån, er det interessant å se at tapsavsetning for trinn 1 og 2 er redusert etter implementeringen. Det kan tenkes at utvikling og forbedring av ECL modellen kan være skyld i dette, og at den gjentatte målingen har ført til hyppigere migrering. Øvrige banker har ikke hatt særlig effekt. Det er dog interessant og se at den lille endringen som har skjedd er omvendt, hvor andel av tapsavsetninger i trinn 3 er redusert hvert år for deretter å ha en økning etter koronapandemien. Funnene er i tråd med funn av brutto utlån i trinn av total brutto utlån.

Figur 10

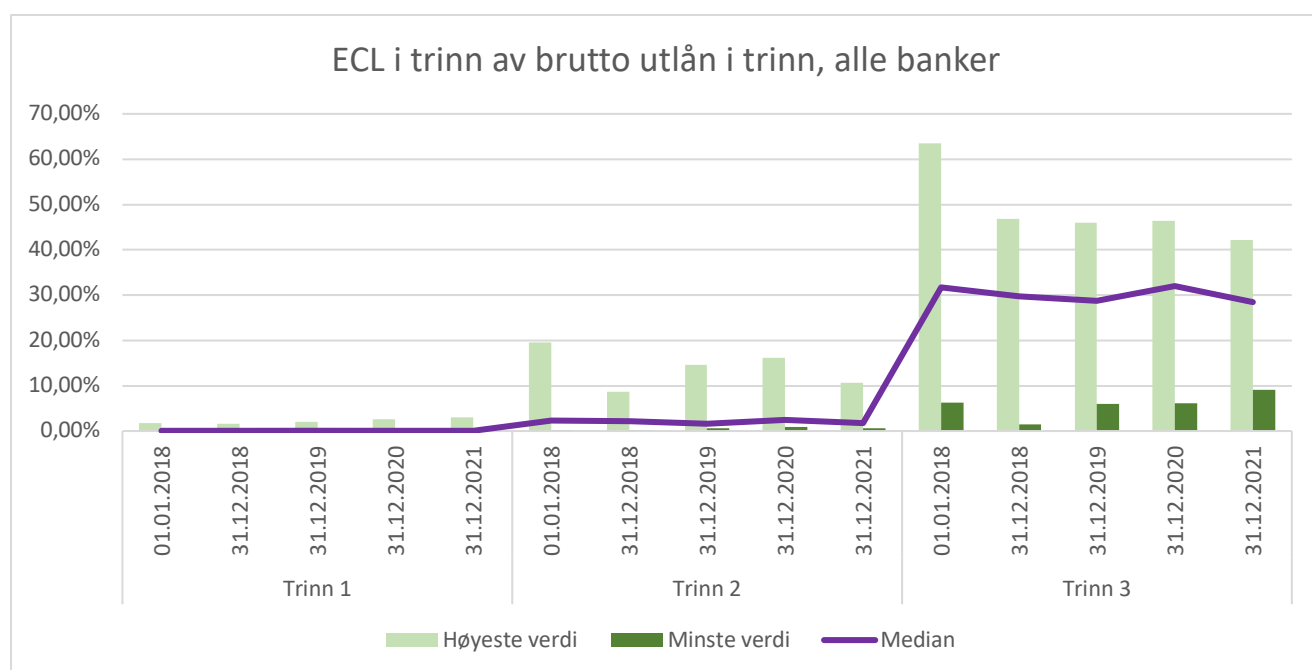
Figur 11

4.1.3 ECL i trinn av brutto utlån i trinn

Tapsavsetninger per trinn av brutto utlån per trinn varierer kraftig i alle trinn, hvor forskjellene har vært spesielt store i trinn 2 og 3 ved implementeringen av IFRS 9. I 2021 vedvarer store forskjeller, men de har gradvis blitt redusert over tid.

Som eksempel hadde Helgeland den laveste tapsavsetning, 6,31% i trinn 3 sett i forhold til brutto utlån i trinn 3 ved implementering av IFRS 9. Aurskog sparebank hadde den høyeste med 63,43%. I 2021 er det fremdeles Aurskog sparebank som har den høyeste tapsavsetning i trinn 3 i forhold til brutto utlån i trinn 3, men den er redusert til 42,22% per 31.12.2021.

Helgeland sparebank har derimot hatt en økning til 30,24% og ligger nå litt over gjennomsnittet. Det er Sparebank 1 Østfold og Akershus som har den laveste tapsavsetning i trinn 3 av brutto utlån i trinn 3, med 9,09% den 31.12.2021. Forskjellen mellom den med høyest og lavest tapsavsetning i trinn 3 sett i forhold til brutto utlån i trinn 3 er altså redusert fra 57,12% til 33,13%. Den samme tendensen er også å se i trinn 2. Dette kan tyde på en tilvenningstid med den nye ECL modellen hvor forskjellene blir mindre over tid hvor vurdering av input for målingene nærmer seg hverandre.

Figur 12

4.1.4 ECL i trinn av brutto utlån

Det er mindre forskjeller i tapsavsetninger i trinn av total brutto utlån hos de fleste bankene. Forbrukslånsbankene har vesentlig høyere tapsavsetning i forhold til brutto utlån enn de øvrige bankene. Dette er også naturlig da deres utlånsprofil baserer seg på lån uten sikkerhet og da med vesentlig høyere kredittrisiko. Dette kompenseres for ved høyere utlånsrente. Dette vises også igjen i tapsavsetninger i trinn av brutto utlån hvor forbrukslånsbankene har en avsetning på seks ganger og mer i alle trinn hvert år. Dette er spesielt merkbart i 2020 under koronapandemien. For forbrukslånsbankene har tapsavsetninger i trinn 3 gradvis økt, og trinn 1 har hatt en økning etter et fall rett etter implementering av IFRS 9.

ECL i trinn av brutto utlån, ekskludert forbrukslånsbankene			
År	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3
01.01.2018	0,09%	0,16%	0,33%
31.12.2018	0,09%	0,13%	0,26%
31.12.2019	0,08%	0,13%	0,27%
31.12.2020	0,10%	0,17%	0,32%
31.12.2021	0,09%	0,14%	0,28%

Tabell 2

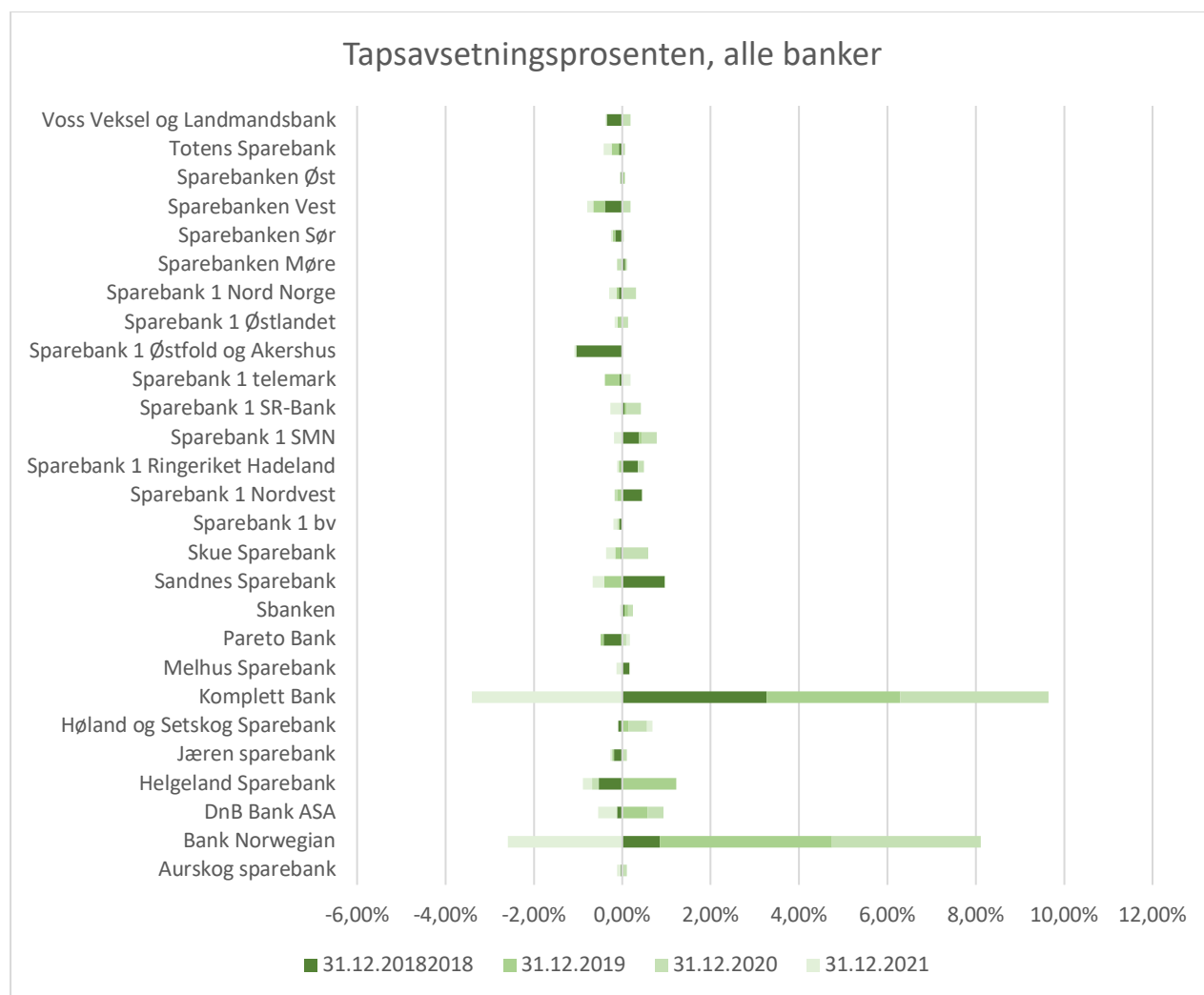
ECL i trinn av brutto utlån, Bank Norwegian og Komplet Bank			
År	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3
01.01.2018	1,02%	1,14%	2,03%
31.12.2018	0,91%	1,03%	3,02%
31.12.2019	1,19%	1,48%	5,76%
31.12.2020	1,35%	1,22%	9,20%
31.12.2021	1,45%	0,78%	6,56%

Tabell 3

4.1.5 ECL i prosent av brutto utlån (tapsavsetningsprosenten)

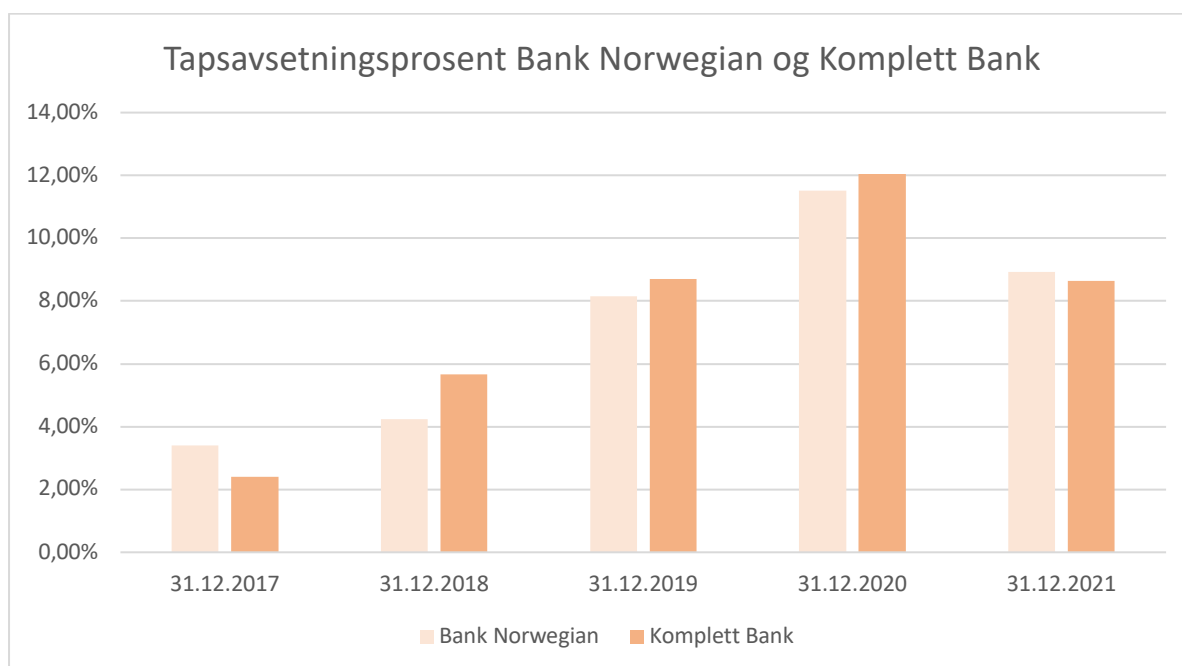
Da IL er bakoverskuende og ECL er fremadskuende har omfanget av utlån det skal tapsavsettes for økt. IL inkluderer bare utlån hvor det finnes objektive bevis på at en tapshendelse har skjedd, mens ECL inkluderer både forventning av tap på utlån i tillegg til utlån det finnes objektive bevis på at en tapshendelse har skjedd. Figuren viser at tapsavsetningsprosenten har økt mest, og da betraktelig mer, hos de store

forbrukslånsbankene Komplett bank og Bank Norwegian. Mens Komplett har en økning i tapsavsetningsprosenten på totalt 6,24% og Bank Norwegian har en økning i tapsavsetningsprosenten på 5,53% mellom 2017 og 2021, har banken med tredje høyeste økning bare en økning med 0,6%. Det er samtidig overraskende at effekten er så liten, og at forskjellene på effekten er så varierende hos øvrige banker.

Figur 13

Bank Norwegian hadde en uventet reduksjon i sine tapsavsetninger etter implementeringen ECL (PwC, 2018). Banken har senere blitt kritisert for feil bruk av amortisert kost som har medført feilrapportering av rentemargin og tap (Håland, 2020). Det er dermed interessant å følge utviklingen av ECL hos Bank Norwegian fremover. Etter 2018 finner denne studien at utviklingen i tapsavsetningsprosenten hos Bank Norwegian har hatt en lignende utvikling som den sammenlignbare banken Komplett bank.

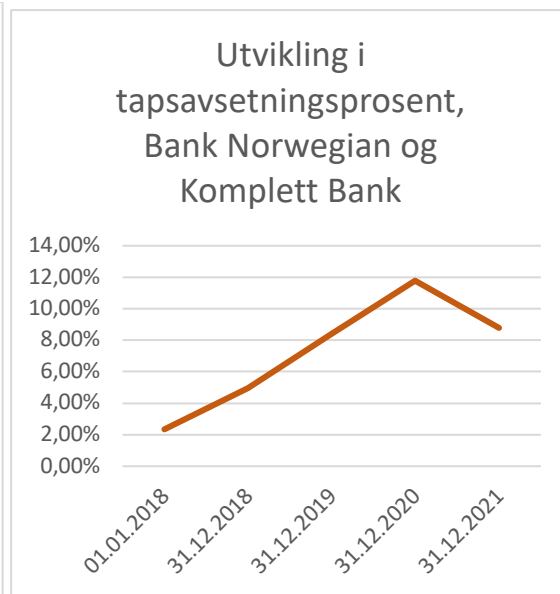
Figur 14

Noe av økningen i tapsavsetningene følger av koronapandemien. Nedstengninger ga store konsekvenser for kredittrisiko og det var utfordrende å utarbeide tapsberegninger som tok høyde for de endrede økonomiske forholdene (Finanstilsynet, 2020b). Det kommer klart frem av noter og tallene i årsrapportene, at det er foretatt ekstra avsetninger i forbindelse med koronapandemien i 2020, og da spesielt hos de store forbrukslånsbankene Komplet Bank og Bank Norwegian. Reversering av denne type avsetning er videre høy mellom 2020 og 2021. Komplet bank hadde en økning i tapsavsetning på brutto utlån på 3,35% fra 31.12.2019 til 31.12.2020, og en nærmest tilsvarende reduksjon på 3,40% fra 31.12.2020 til 31.12.2021. Bank Norwegian hadde en økning i tapsavsetning på brutto utlån, 3,37% fra 31.12.2019 til 31.12.2020, med en noe lavere reduksjon på 2,59% fra 31.12.2020 til 31.12.2021.

Det har vært en markant økning i tapsavsetningsprosenten til forbrukslånsbankene etter innføring av IFRS 9. På samme tid har det vært en nedgang i tapsavsetningsprosenten til de øvrige bankene etter innføring før en liten økning i koronapandemien. Alle bankene følger samme trend etter koronapandemien, med en reduksjon i tapsavsetninger.

Figur 15

Figur 16

Totalt har det gjennomsnittlig vært en økning i tapsavsetningsprosenten etter innføring av IFRS 9.

Figur 17

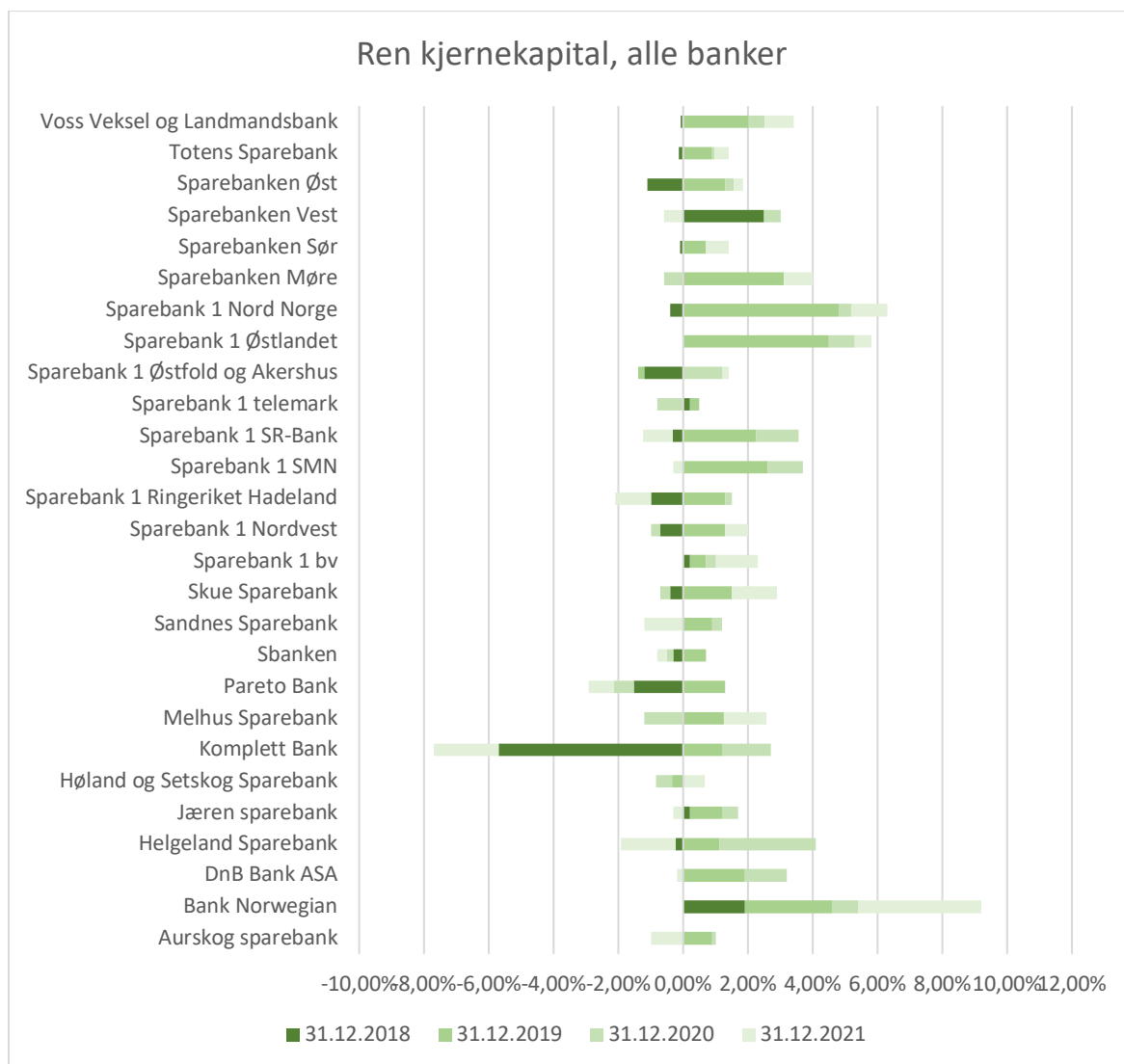
Det er interessant at tapsavsetningene i 2021 er tilbake med nivå av tapsavsetninger i 2019. Dette kan ha en sammenheng med en sterkere økonomisk oppsving sommeren 2021 som medførte en kraftig økning i BNP samme år (SSB, 2022b). Husholdningenes oppsparte midler økte som følge av at flere varer og tjenester var begrenset gjennom koronapandemien (Brynstad, Eirin Ingvaldsen et al., 2021). I tillegg sank også arbeidsledigheten i 2021 (SSB,

2022a) som vil påvirke kredittrisiko for kunder. Husholdningenes etterspørsel er den største driveren for økonomisk vekst fremover ved at husholdningenes sparing reduseres, og forbruket øker (Norges delegasjon til den europeiske union, 2021). Det vil derfor være interessant å se utviklingen av tapsavsetningen i 2022 hvor kundene muligens ikke har like likvide midler som de har hatt i 2021.

I studien er totalt 27 banker testet for om det finnes en forandring i tapsavsetning mellom 2017 og 2021, som er før ett år før implementering av IFRS 9 og 4 år etter. Resultatene viser at det har skjedd en forandring. For å teste om forandringene er signifikante ble det først testet for om datagrunnlaget var normaldistribuert ved bruk av Shapiro-wilks test. Da det viste seg at dataen ikke var normaldistribuert ble den ikke-parametriske Wilcoxon testen valgt for å teste om resultatene viste signifikante forskjeller. Resultatet viser minste rangeringsverdi til å være høyere enn kritisk verdi funnet i tabell. Det viser seg altså at det ikke er skjedd en signifikant forandring i tapsavsetning før og etter implementering av IFRS 9. Det vil ikke si at det ikke har skjedd en forandring, men at forandringen ikke er signifikant.

4.2 Effekt på kapitaldekning

Etter overgangsreglene i IFRS 9.7.2.14 kunne bankene velge å ikke utvikle sammenligningstall for IAS 39 for 2017. Alle bankene benyttet seg av denne muligheten og hele effekten av overgangen til IFRS 9 ble ført mot egenkapitalen. Tidligere undersøkelser av PwC har slått fast at de høyeste effektene på egenkapitalen tilhørte forbrukslånsbankene med unntak av Bank Norwegian (PwC, 2018). Etter overgangsreglene i forskrift om beregning av ansvarlig kapital §20 kan bankene fase inn økte tapsavsetninger som oppstår som følge av overgangen til IFRS 9 over en periode på 5 år, med minkende prosent hvert år frem til 31.12.2022. Alle bankene stod fritt til å velge å benytte seg av overgangsregelen, men bare Komplet Bank og Melhusbanken har nevnt i note at de har valgt å benytte seg av denne. Den samlede effekten på egenkapitalen er høyest for forbrukslånsbankene, men er også gjeldende for øvrige banker.

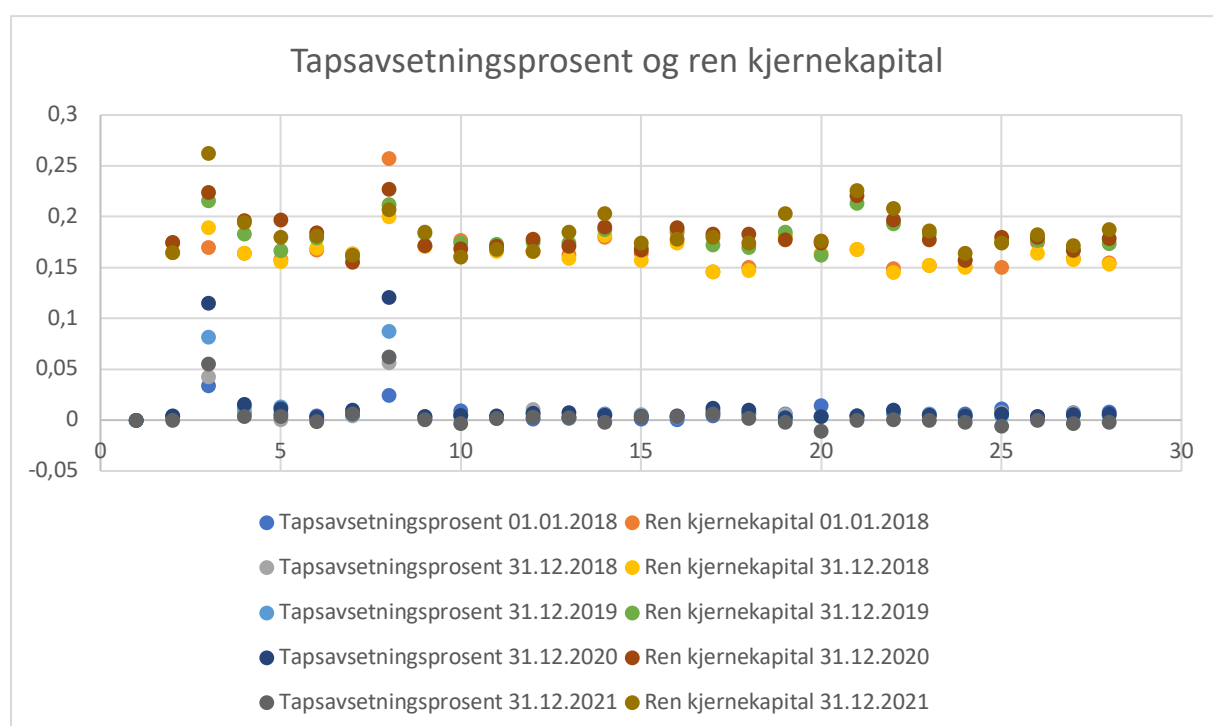

Figur 18

Studien sammenlignet informasjonen om utviklingen av bankens rene kjernekapital for hele utvalget på 27. For å teste om forandringene er signifikante ble det først testet for om datagrunnlaget var normalfordelt ved bruk av Shapiro-wilks test. Innsamlet data var normalfordelt. Da dataen var normalfordelt ble enveis ANOVA test tatt i bruk for å teste om endringen i ren kjernekapital var signifikant. Kritisk verdi funnet ved bruk av F fordelings tabell er 2,73 for datagrunnlag med utvalg på 27 med fem variabler. Resultatet av testen er en P-verdi på 1,68 som er lavere enn kritisk verdi og betyr at resultatene er signifikante. Testen forteller ikke hva som er årsaken til endringene i kapitaldekningen, bare at endringene er signifikante.

4.3 Sammenligning av tapsavsetning og kapitaldekning

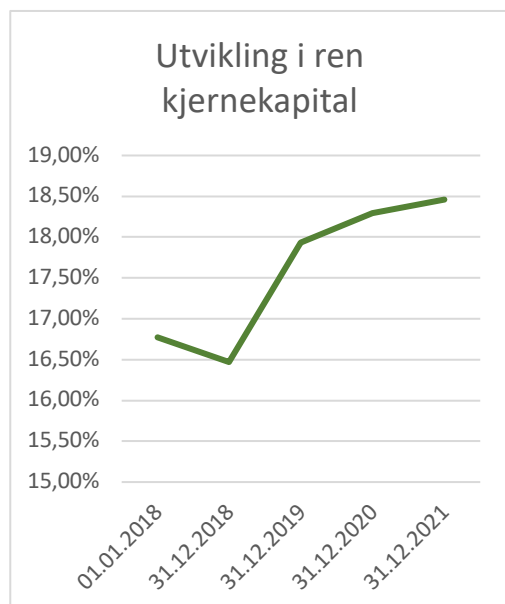
For å se om utviklingen i tapsavsetningsprosenten er korrelert og har en årsakssammenheng til ren kapitaldekning ble det utført en lineær regresjonsanalyse separat for alle år. I samtlige år var P verdi lavere enn 0,05. Dette taler for at endringer i tapsavsetning forårsaker endring i ren kapitaldekning. Figuren illustrer hvordan utviklingen i tapsavsetningsprosent har hatt liknende utvikling som ren kjernekapital. Det er overraskende at korrelasjonen ikke er negativ gjennom perioden, altså at en høyere tapsavsetning alltid forårsaker en lavere kapitaldekning.

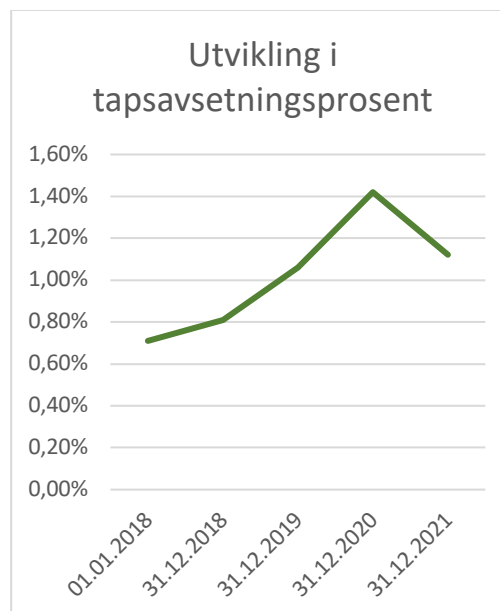
Figur 19

Funnene reflekteres også i de to neste modellene som illustrer at ren kjernekapital gjennomsnittlig for alle bankene har økt, og at tapsavsetningsprosenten gjennomsnittlig har økt for alle bankene. Utvikling i ren kjernekapital og tapsavsetning beveger seg som forventet i motsatt retning året etter implementering, og året etter koronapandemien. Det er interessant å se at utvikling beveget seg i samme retning i årene mellom. Det kan hende at en årsak til dette er reklassifisering av eiendeler. Det kan skapes en positiv effekt i kapitaldekning som følge av reklassifisering av en eiendel fra «virkelig verdi over OCI» eller

«virkelig verdi over resultat», til amortisert kost. Et annet bidrag kan være de nye kapitaldekningskravene som ble gjeldende fra 31. desember 2019. Figurene viser gjennomsnittlig utvikling i kjernekapital og tapsavsetningsprosent.

Figur 20

Figur 21

5. Analyse

Kapittelet analyseres empirien funnet i studien.

5.1 Utvikling i tapsavsetninger

IFRS 9 innfører ny måte å klassifisere og måle finansielle instrumenter på, i tillegg til en ny tapsavsetningsmodell som betydelig endrer tilnærming for hvordan banker beregner og rapporterer tapsavsetninger. IFRS 9 er kanskje den største regnskapsmessige omleggingen for banker siden 2005, da IFRS ble implementert (Madsen, Robert, 2015b). Studien har søkt etter svar på hvilken effekt implementering har hatt på bankenes finansielle stiling og da om den gir en bedre presentasjon av nedskrivninger etter målsetningen til IASB.

Datainnhenting avslørte en variasjon i hvordan forventet tap rapporteres. Flere banker rapporterer forventede tap i trinn kun for totale engasjementer eller brutto utlån.

Sammenlignbarheten er med det svekket. Det er dog verdt å notere at flere utviklet mer

detaljrik rapportering over tid ved å rapportere tapsavsetninger i trinn for totale engasjementer for så å vise henføringer til tapsavsetninger som ikke reflekteres i balansen og brutto utlån. Det kan bety at beste praksis utvikler seg og at man nærmer seg IASBs målsetning om sammenlignbarhet, over tid.

Studien finner videre at det er stor variasjon i utviklingen av tapsavsetningsprosenten mellom bankene og utvalget var ikke normalfordelt. Forbrukslånsbankene har hatt en økning i tapsavsetninger, som er forventet på grunn av en høyere risikoprofil i deres porteføljer. De øvrige bankene hadde en reduksjon i gjennomsnittlige tapsavsetninger, og da spesielt i trinn 3 det første året etter implementering. Årsaken til den svake økningen i tapsavsetning kan være forbundet med omklassifisering av finansielle eiendeler etter IFRS 9, som kan lede til at flere eiendeler endret metode for måling til virkelig verdi. Det vil i tilfelle medføre at større andel av tap føres rett i resultatet eller i OCI. Dersom flere eiendeler måles etter virkelig verdi peker flere på at det kan bidra til prosykliskitet (Allen & Carletti, 2008; Perez et al., 2008). Andre peker på det motsatte, at virkelig verdi fører til hyppig verdivurdering og tvinger bankene til å gjøre passende grep tidligere, som kan føre til å redusere alvorligheten på en eventuell krise (Laux & Leuz, 2009).

En årsak til den store variasjonen i utviklingen kan være at det følger flere skjønnsmessige vurderinger fra ledelsen etter IFRS 9. Fordeler ved ECL modellen avhenger av kvaliteten på input og hvordan den anvendes. Dersom bankene er gode på å analysere fremtidige makroøkonomiske forhold vil modellen sørge for en tidlig anerkjennelse av tap. Dersom bankene ikke er like gode på dette vil anerkjennelsen av kredittap skje rett før det foreligger objektive bevis for tap, og da ikke ha særlig effekt på hvilket tidspunkt det settes av for tap sammenlignet med IAS 39. Flere studier har også pekt på at økt bruk av skjønn, øker risiko for manipulering av tapsavsettingene (Anandarajan et al., 2007; Huizinga & Laeven, 2012; Perez et al., 2008; Shrieves & Dahl, 2003), som videre kan påvirke den finansielle stabiliteten (Bushman, Robert M., 2016). Det vil si at IASBs målsetning om transparens og sammenlignbarhet, for å skape større finansiell stabilitet, i en viss grad avhenger av bankenes kompetanse og beste praksis.

En årsak til en svak utvikling i tapsavsetninger kan være at 2017 og 2018 var normalår som har lavere risiko enn kriseår. Utviklingen av tapsavsetninger, dog svak, har vært en gjennomsnittlig økning. At økningen har vært svak kan skyldes at det tar tid å utvikle beste praksis. Det kan tenkes at denne faktoren viser igjen hos Bank Norwegian som hadde en svært unaturlig utvikling etter implementering i 2018, med en reduksjon i tapsavsetninger (PwC, 2018). Denne studien finner at Bank Norwegians tapsavsetninger i etterkant har utviklet seg mer som forventet og i samsvar med sammenlignbare Komplet Bank.

Det er særlig interessant å følge med på hvordan tapsavsetningene reagerte på usikkerheten som følge av koronapandemien. Studien finner at det var en økning i tapsavsetninger det året koronapandemien kom, som er i tråd med undersøkelsen til Seitz, Dinh og Rathgeber. Ved bruk av simuleringsmodell fant undersøkelsen at avsetninger var volatile og endret seg markant mellom gode forhold og dårlige forhold (Seitz et al., 2018). Dette kan tyde på at avsetningene kommer tidligere enn under den kontroversielle standarden IAS 39, som svarer på kritikken om tidspunkt for avsetningene.

Denne studien fant videre at endringene i tapsavsetning ikke var signifikante og det kan stilles spørsmål ved hvor godt den nye tapsavsetningsmodellen svarer på kritikken mot IAS 39 om for lave avsetninger.

5.2 Utvikling i ren kjernekapital

Resultatet av ANOVA testen viste at endringer i kjernekapitalen var signifikant i perioden etter iverksetting av IFRS 9. Studien fant at den gjennomsnittlige reduksjonen det første året etter implementering av IFRS 9 var på 31 basispunkter i likhet med studie av Löw, Schmidt og Thiels som fant en gjennomsnittlig reduksjon på 30 basispunkter (Loew et al., 2019). Europeiske Bankmyndigheter fant en gjennomsnittlig reduksjon på 51 basispunkter (European Banking Authority., 2018).

Denne studien finner at etterfølgende år til og med 2021, derimot har hatt en total gjennomsnittlig økning på 175 basispunkter. Variasjonen mellom bankene er høy, og ytterpunktene er forbrukslånsbankene. Bank Norwegians rene kjernekapital økte med 9,2%

totalt gjennom perioden og Komplet Bank hadde en reduksjon i ren kjernekapital på 5%. Det er interessant at motsatsene her er forbrukslånsbankene med samme utlånsprofil. Da bankene selv lager prognose for kredittrisiko er det ikke mulig å utelukke at noe av forskjellene skyldes feilmåling. Videre spiller flere faktorer inn på ren kjernekapital og utvikling kan også henføres andre variabler.

5.3 Korrelasjon

Ved bruk av lineær regresjonsmodell fant studien at tapsavsetninger og ren kjernekapitaldekning ikke har negativ korrelasjon gjennom perioden. Resultatene viser klart at det finnes en korrelasjon mellom tapsavsetninger og ren kjernekapital. Det første året etter implementering var faktorene negativt korrelerte som forventet. I 2019 øker både tapsavsetningsprosenten og ren kjernekapitaldekning. I 2020 ved inntog av koronapandemien fortsetter begge faktorene å øke, før de i 2021 igjen er negativt korrelerte ved store reverseringer i tapsavsetninger. Dette kan tyde på at anerkjennelse av kredittap skjer raskere og at størrelsen på tapsabsorberende buffer forbedres, som er noe av formålet med IFRS 9. IASBs målsetning var å sikre høyere stabilitet og robusthet i det finansielle systemet ved at bankene har en høyere buffer til bruk i kriseår.

6. Konklusjon

Det fantes en generell antagelse om at banker ville få en vesentlig økning i sine tapsavsetninger ved bytte av standard. Studier gjennomført det første året etter bytte viste til at denne økningen ikke skjedde. Denne studien finner de samme resultatene, men finner videre en økning i tapsavsetninger over tid. Endringen er dog ikke signifikant.

Tapsavsetninger ble også ansett som den største påvirkningsfaktoren til ren kjernekapital. Studiens resultater viser at ren kjernekapital i stor grad påvirkes av tapsavsetninger, men også at de to ikke er negativt korrelerte i normalår. Dette kan tyde på at andre faktorer, som for eksempel kapitaldekningsreguleringer påvirker ren kjernekapital og at tapsavsetninger påvirker ren kjernekapital i mindre grad enn forventet.

Det fantes også en usikkerhet om IFRS 9 ville være i konflikt med Basel III (European Banking Authority., 2018). Foreløpig ser det ikke ut til at effekten på tapsavsetninger har utfordret kapitaldekningsreglene. Dette kan endre seg dersom tapsavsetningene starter å øke i vesentlig grad.

Et formål med IFRS 9 var å erstatte den regelbaserte standarden IAS 39 med en mer prinsippbasert standard (Gornjak, 2017), i tråd med rammeverket. Rammeverket har en prinsippbasert tilnærming og økt bruk av skjønn vil derfor være ønskelig. Da IFRS ikke definerer begreper som «vesentlig» og «mislighold», er det opp til bankenes skjønn å tolke begrepene og standarden er derfor i større grad i tråd med rammeverket enn tidligere standard. Implementeringen av ECL har vært omfattende for bankene og beste praksis utvikles over tid. Det kan se ut som at studiens resultater gjenspeiler dette.

6.1 Studiens bidrag til forskningen

Studien bidrar med aktuell forskning innen feltet IFRS 9. Da standarden enda er ny finnes det begrenset forskning på faktisk effekt over tid. Flere studier som tidligere er gjennomført har også tatt utgangspunkt i simuleringsmodeller for å undersøke effekten av IFRS 9, og denne undersøkelsen bidrar dermed til etterlitteraturen på feltet.

Resultatet av studien tyder på at IFRS 9 har en effekt på tapsavsetningsprosenten, men ikke at den er signifikant. Videre konkluderer studien at det finnes en korrelasjon mellom tapsavsetting og ren kjernekapital og at det har skjedd en signifikant endring i ren kjernekapital.

På grunn av nasjonale forhold, og endringer i makroøkonomiske forhold vil studien ikke kunne generaliseres til utlandet eller til andre situasjoner, eller tider. Studien bidrar til forskning på området IFRS 9 ved å kunne inngå i et større forskningsgrunnlag for videre studier på området.

6.2 Videre forskning

Denne studien går ikke inn på hvordan vurderingene i forhold til klassifisering av finansielle instrumenter eller målingen av dem, og heller ikke vurderinger rundt måling av forventet tap. Det kan være interessant å gå nærmere inn på hvordan bankenes prosesser skiller seg fra hverandre. Mer kunnskap om dette kan føre til en standardisering av praksis og dermed en høyere sammenlignbarhet, som er et av IASBs formål med standarden.

Videre kan det være interessant å studere US GAAPs modell for tapsavsetninger som også ble iverksatt 01.01.2018 (PwC, 2019), og deretter sammenligne effektene med effekter fra IFRS 9.

Referanser

- Alali, F., & Cao, L. (2010). International financial reporting standards — credible and reliable? An overview. *Advances in Accounting*, 26(1), 79–86.
<https://doi.org/10.1016/j.adiac.2010.02.001>
- Allen, F., & Carletti, E. (2008). Mark-to-market accounting and liquidity pricing. *Journal of Accounting and Economics*, 45(2), 358–378.
<https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2007.02.005>
- Al-Nsour, R., & Abuaddous, M. (2022). A Comparison Study between IFRS 9 and IAS 39 in GCC Countries. *European Journal of Business and Management Research*, 7(6), Art. 6.
<https://doi.org/10.24018/ejbmr.2022.7.6.1687>
- Altinn. (2022). *Årsregnskap*. <https://www.altinn.no:443/starte-og-drive/regnskap-og-revisjon/regnskap/arsregnskap/>
- Anandarajan, A., Hasan, I., & McCarthy, C. (2007). Use of loan loss provisions for capital, earnings management and signalling by Australian banks. *Accounting & Finance*, 47(3), 357–379. <https://doi.org/10.1111/j.1467-629X.2007.00220.x>
- Baksaas, K. M., & Stenheim, T. (u.å.). *RESULTAT- ELLER BALANSEORIENTERTE REGNSKAPER*.
- Barth, M. E., & Landsman, W. R. (2010). How did Financial Reporting Contribute to the Financial Crisis? *European Accounting Review*, 19(3), 399–423.
<https://doi.org/10.1080/09638180.2010.498619>
- Bell, Emma, Bryman, Alan, & Harley, Bill. (2018). *Business research methods* (5. utg.). OUP Oxford.
- Bernhoft, Anne-Cathrine, Kvifte, Steinar Sars, & Røsok, Kjell Ove. (2018). *IFRS i Norge* (8. utg.).

- BIS. (2005). *Committee on the Global Financial System: Mandate*.
<https://www.bis.org/cgfs/mandate.htm>
- BIS. (2015). *Countercyclical capital buffer (CCyB)*. <https://www.bis.org/bcbs/ccyb/index.htm>
- BIS. (2017a). *Basel III: Finalising post-crisis reforms*.
<https://www.bis.org/bcbs/publ/d424.htm>
- BIS. (2017b). *Basel III: International regulatory framework for banks*.
<https://www.bis.org/bcbs/basel3.htm>
- Bischof, J., & Daske, H. (2016). Interpreting the European Union's IFRS Endorsement Criteria: The Case of IFRS 9. *Accounting in Europe*, 13(2), 129–168.
- Bjørnstadjordet, Arne, Jensen, Reidar, Kamp, Bart, Schwencke, Hans Robert, & Skisland, Børre. (2013). *Finansielle instrumenter: Regnskapsmessig behandling innenfor GRS, IFRS og IFRS for SMEs*. Den norske Revisorforenings forlag.
- Brynstad, Eirin Ingvaldsen, Got, Steven Chun Wei, Oppedal, Mons Even, Pålsson, Victoria, & Vegsund, Heidi Christine. (2021, oktober 8). *Endret spareadferd under pandemien*. SSB. <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/finansregnskap/artikler/endret-spareadferd-under-pandemien>
- Bushman, Robert M. (2016, august). *TRANSPARENCY, ACCOUNTING DISCRETION, AND BANK* - ProQuest.
<https://www.proquest.com/docview/1831781836?accountid=12870&forcedol=true>
#
- Camfferman, K. (2015). The Emergence of the 'Incurred-Loss' Model for Credit Losses in IAS 39. *Accounting in Europe*, 12(1), 1–35.
<https://doi.org/10.1080/17449480.2015.1012526>

- De Franco, G., Kothari, S. p., & Verdi, R. S. (2011). The Benefits of Financial Statement Comparability. *Journal of Accounting Research*, 49(4), 895–931.
<https://doi.org/10.1111/j.1475-679X.2011.00415.x>
- Deloitte Financial Services Group. (2013, oktober 9). *Going Up? - The Impact Of Impairment Proposals On Regulatory Capital - Financial Services - UK*.
<https://www.mondaq.com/uk/financial-services/268024/going-up--the-impact-of-impairment-proposals-on-regulatory-capital>
- Descombe, Martyn. (2017). *The good research guide* (6. utg.). Open University Press.
- Drigă, I., & Dura, C. (2014). *THE FINANCIAL SECTOR AND THE ROLE OF BANKS IN ECONOMIC DEVELOPMENT*.
- Dugan, John C. (2009). *Loan Loss Provisioning and Pro-cyclicality*.
- EBA. (2016). *EBA reports on results of the impact assessment of IFRS 9*.
<https://www.iasplus.com/en/news/2016/11/eba-ifrs-9>
- EBA. (2017). *EBA report on results from the second EBA impact assessment of IFRS 9*.
- Eliasson, Annika. (2013). *Kvantitativ metod från början* (3. utg.). Studentlitteratur AB.
- European Banking Authority. (2018). *First observations on the impact and implementation of IFRS 9 by EU institutions*.
- EY. (2021). *International GAAP. 1-3 (2021)*. Wiley.
- Fiechter, P. (2011). Reclassification of Financial Assets under IAS 39: Impact on European Banks' Financial Statements. *Accounting in Europe*, 8(1), 49–67.
<https://doi.org/10.1080/17449480.2011.574409>
- Finans Norge. (2021, oktober 27). *EU-kommisjonen foreslår nye kapitalkravsregler for banker*. www.finansnorge.no.

<https://www.finansnorge.no/aktuelt/nyheter/2021/10/forslag-til-gjennomforing-av-bankenes-basel-iii-regelverk/>

Finansdepartementet. (2019). *Tilpasninger i kapitalkravene for banker*.

Finansleksikon. (u.å.). *Kredittrisiko*. Finansleksikon. Hentet 15. desember 2022, fra

<https://finansleksikon.no/finansleksikon/k/kredittrisiko>

Finanstilsynet. (2016, oktober 14). *Kapitaldekning*. Finanstilsynet.

<https://www.finanstilsynet.no/tema/kapitaldekning/>

Finanstilsynet. (2017a, april 17). *Ansvarlig kapital*. Finanstilsynet.

<https://www.finanstilsynet.no/tema/kapitaldekning/ansvarlig-kapital/>

Finanstilsynet. (2017b, april 17). *Beregningsgrunnlaget*. Finanstilsynet.

<https://www.finanstilsynet.no/>

Finanstilsynet. (2017c, april 17). *Minstekrav til kapital og bufferkrav*. Finanstilsynet.

<https://www.finanstilsynet.no/tema/kapitaldekning/minstekrav-til-kapital-og-bufferkrav/>

Finanstilsynet. (2020a, februar 18). *Pågående internasjonalt arbeid—Kapitaldekning og*

likviditet. Finanstilsynet. <https://www.finanstilsynet.no/tema/likviditet/pagaende-internasjonalt-arbeid-kapitaldekning-likviditet/>

Finanstilsynet. (2020b, april 3). *IFRS 9 og covid-19: Bankers regnskapsføring av forventet kredittap i 1. kvartal 2020*. Finanstilsynet.

<https://www.finanstilsynet.no/nyhetsarkiv/nyheter/2020/ifrs-9-covid-19-bankers-regnskapsforing-av-forventet-kredittap-i-1.-kvartal-2020/>

FSB. (2009). *Improving Financial Regulation*.

G20 summit. (2009). *Declaration on strengthening the financial system*. London summit.

- Gebhardt, G. (2016). Impairments of Greek Government Bonds under IAS 39 and IFRS 9: A Case Study. *Accounting in Europe*, 13(2), 169–196.
<https://doi.org/10.1080/17449480.2016.1208833>
- Gornjak, M. (2017). Comparison of IAS 39 and IFRS 9: The Analysis of Replacement. *International Journal of Management, Knowledge and Learning*, 6(1), 115–130.
- Gornjak, M. (2020). *Literature Review of IFRS 9 and Its Key Parameters*.
- Grønmo, S. (2021). Kvantitativ metode. I *Store norske leksikon*.
http://snl.no/kvantitativ_metode
- Harald Brandsås & Anne-Cathrine Bernhoft. (2008). *Internasjonale regnskapsstandarder: En presentasjon av IFRS* (3. utg.). Den norske Revisorforenings forlag.
- Hashim, N., Li, W., & O’Hanlon, J. (2019). Reflections on the development of the FASB’s and IASB’s expected-loss methods of accounting for credit losses. *Accounting and Business Research*, 49(6), 682–725.
<https://doi.org/10.1080/00014788.2018.1526665>
- Heale, R., & Twycross, A. (2015). Validity and reliability in quantitative studies. *Evidence-Based Nursing*, 18(3), 66–67. <https://doi.org/10.1136/eb-2015-102129>
- Henrik Andersen & Ragnar Enger Juelsrud. (2022). *Optimal kapitaldekning for norske banker*.
- Hernon, P., & Schwartz, C. (2009). Reliability and validity. *Library & Information Science Research*, 31(2), 73–74. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2009.03.001>
- Hughes, N., & davies, martin. (2014). *Doing a Successful Research Project: Using Qualitative or Quantitative Methods*.

- Huizinga, H., & Laeven, L. (2012). Bank valuation and accounting discretion during a financial crisis. *Journal of Financial Economics*, 106(3), 614–634.
<https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2012.06.008>
- Håland, S. (2020, mars 3). *Innlegg: Bank med hjemmesnekrede regnskapsprinsipper (+)*.
www.dn.no. <https://www.dn.no/kreditt/kreditt/bank/forbrukslan/innlegg-bank-med-hjemmesnekrede-regnskapsprinsipper/2-1-764355>
- IASB. (2007). *International Financial Reporting Standards (IFRSs) including International Accounting Standards (IASs) and Interpretations as at 1 January 2007*. London: International Accounting Standards Committee Foundation.
- IFRS. (2014). *Project summary IFRS 9 Financial Instruments*.
- IFRS. (u.å.c). *Conceptual Framework for Financial Reporting*.
- IFRS. (u.å.a). *IFRS - Why global accounting standards?* <https://www.ifrs.org/use-around-the-world/why-global-accounting-standards/>
- IFRS.org. (u.å.). *The Norwalk Agreement*.
- Ijiri, Y. (1983). On the accountability-based conceptual framework of accounting. *Journal of Accounting and Public Policy*, 2(2), 75–81. [https://doi.org/10.1016/0278-4254\(83\)90001-7](https://doi.org/10.1016/0278-4254(83)90001-7)
- Kaminski, K. A., & Carpenter, J. R. (2011). Accounting conceptual frameworks: A comparison of FASB and IASB approaches. *International Journal of Business, Accounting and Finance*, 5(1), 16–27.
- Kloster, Arne. (2019, januar 4). *Hvordan skapes penger?* <https://www.norges-bank.no/bankplassen/arkiv/2019/hvordan-skapes-penger/>
- KPMG. (2019, februar 28). *Accounting for legal claims: IFRS compared to US GAAP*.
<https://advisory.kpmg.us/articles/2019/measuring-provisions.html>

- Kragh-Sørensen, K. (2012). *Optimal kapitaldekning for norske banker*. 22.
- Kund, A.-G., & Rugilo, D. (2018). *Does IFRS 9 Increase Financial Stability?* (SSRN Scholarly Paper Nr. 3282509). <https://doi.org/10.2139/ssrn.3282509>
- Kvifte, Steinar Sars, Tofteland, Andre, & Bernhoft, Anne-Cathrine. (2008a). *Finansregnskap—God regnskapsskikk og IFRS* (2. utgave). Den norske Revisorforenings forlag.
- Kythreotis, A. (2014). Measurement Of Financial Reporting Quality Based On IFRS Conceptual Framework'S Fundamental Qualitative Characteristics. *European Journal of Accounting, Finance & Business*, 2(3), 4–29.
- Laux, C., & Leuz, C. (2009). The crisis of fair-value accounting: Making sense of the recent debate. *Accounting, Organizations and Society*, 34(6), 826–834.
<https://doi.org/10.1016/j.aos.2009.04.003>
- Loew, E., Schmidt, L. E., & Thiel, L. F. (2019). *Accounting for Financial Instruments under IFRS 9 – First-Time Application Effects on European Banks' Balance Sheets* (SSRN Scholarly Paper Nr. 3462299). <https://doi.org/10.2139/ssrn.3462299>
- Madsen, Robert. (2014, januar). *Nye regler for nedskrivning av finansielle eiendeler*.
- Madsen, Robert. (2015a, januar). *Ny IFRS for finansielle instrumenter—Magma*.
<https://old.magma.no/ny-ifrs-for-finansielle-instrumenter>
- Madsen, Robert. (2015b, februar). *Klassifisering og måling av finansielle instrumenter | Revisjon og Regnskap*. https://www.revregn.no/journal/2015/2/revisjon-02-15-773/Klassifisering_og_måling_av_finansielle_instrumenter
- Madsen, Robert. (2014a). *IFRS i Norge* (7. utg.). Ernst og Young.

- Mala, R., & Chand, P. (2015). Commentary on phase A of the revised conceptual framework: Implications for global financial reporting. *Advances in Accounting*, 31(2), 209–218.
<https://doi.org/10.1016/j.adiac.2015.09.003>
- Moen, G. (2019, februar 28). *IFRS 9 og kapitaldekning—KPMG Norge*. KPMG.
<https://home.kpmg/no/nb/home/nyheter-og-innsikt/2017/01/ifrs-9-og-kapitaldekning.html>
- Moger, Tron Anders. (2005). *Intro til hypotesetestning—Analyse av kontinuerlige data*.
- Morris, R. D., Gray, S. J., Pickering, J., & Aisbitt, S. (2014). Preparers' Perceptions of the Costs and Benefits of IFRS: Evidence from Australia's Implementation Experience. *Accounting Horizons*, 28(1), 143–173. <https://doi.org/10.2308/acch-50609>
- Norges bank. (u.å.). *Finanskrisen i 2008*. Hentet 13. desember 2022, fra <https://www.norges-bank.no/tema/Om-Norges-Bank/historien/Pengepolitikk-finansiell-stabilitet-og-kapitalforvaltning/Finansiell-stabilitet/2008-krisen/>
- Norges bank. (2022, juni). *Det norske finansielle systemet*. <https://www.norges-bank.no/aktuelt/nyheter-og-hendelser/Publikasjoner/det-norske-finansielle-systemet/2022-dnfs/innhold/>
- Norges delegasjon til den europeiske union. (2021). Økonominytt. *Regjeringen*.
- Norske Lover. (u.å.). *Forskrift om beregning av ansvarlig kapital for banker, kredittforetak, finansieringsforetak, pensjonsforetak, oppgjørssentraler og verdipapirforetak—Lovdata*. Hentet 11. desember 2022, fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1990-06-01-435?q=FOR%20-1990-06-01-435>

- Novotny-Farkas, Z. (2016). The Interaction of the IFRS 9 Expected Loss Approach with Supervisory Rules and Implications for Financial Stability. *Accounting in Europe*, 13(2), 197–227. <https://doi.org/10.1080/17449480.2016.1210180>
- O’Hanlon, J., & University, L. (2015). «Expected-Loss-Based Accounting for the Impairment of Financial Instruments: The FASB and IASB IFRS 9 Approaches». *Directorate-General for Internal Policies, European Parliament*.
- Perez, D., Salas-Fumas, V., & Saurina, J. (2008). Earnings and Capital Management in Alternative Loan Loss Provision Regulatory Regimes. *European Accounting Review*, 17(3), 423–445.
- Pettersen, Lars I. (2009, juni). *Finansielle instrumenter—Nye regler på vei | Revisjon og Regnskap*. <https://www.revregn.no/journal/2009/6/revisjon-6-09-24>
- PwC. (2018). *Før og etter IFRS 9—En analyse av norske banker*.
- PwC. (2019, oktober 19). *7.1 Assets—Financial assets*. https://viewpoint.pwc.com/dt/us/en/pwc/accounting_guides/ifrs_and_us_gaap_sim/ifrs_and_us_gaap_sim_US/chapter_7_assetsfina_US/71_assetsfinancial_a_US.html
- Reitgruber, W. (2014). Methodological thoughts on expected loss estimates for IFRS 9 impairment: Hidden reserves, cyclical loss predictions and LGD backtesting. I *ArXiv e-prints*. <https://ui.adsabs.harvard.edu/abs/2014arXiv1411.4265R>
- SEC. (u.å.). *SEC.gov | What We Do*. Hentet 12. desember 2022, fra <https://www.sec.gov/about/what-we-do>
- Seitz, B., Dinh, T., & Rathgeber, A. (2018). Understanding Loan Loss Reserves under IFRS 9: A Simulation-based Approach. *Advances in Quantitative Analysis of Finance and Accounting*, 16, 311–357. https://doi.org/10.6293/AQAFA.201812_16.0010

- Shrieves, R. E., & Dahl, D. (2003). Discretionary accounting and the behavior of Japanese banks under financial duress. *Journal of Banking & Finance*, 27(7), 1219–1243.
[https://doi.org/10.1016/S0378-4266\(02\)00252-2](https://doi.org/10.1016/S0378-4266(02)00252-2)
- SSB. (2022a). *Fakta om arbeidsmarkedet*. SSB. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/faktaside/arbeid>
- SSB. (2022b). *Fakta om norsk økonomi—Statistisk sentralbyrå*. SSB.
<https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/faktaside/norsk-okonomi>
- Stefano, N. (2017). *Innføring av IFRS 9*. 10.
- Terje Heskestad. (2016). *Røde flagg i regnskapet: Manipulering av kostnader*. Regnskap. UiO. (u.å.). *Wilcoxon Rank Sum test (Mann-Whitney U)*. 14.
- Weisberg, S. (2005). *Applied Linear Regression*. John Wiley & Sons.
- Wik, Ronny & Melle, Fredrik. (2001, juni). *Hva betyr utviklingen av IAS for norske foretak? - Magma*. <https://old.magma.no/hva-betyr-utviklingen-av-ias-for-norske-foretak>
- Yap, B. W., & Sim, C. H. (2011). Comparisons of various types of normality tests. *Journal of Statistical Computation and Simulation*, 81(12), 2141–2155.
<https://doi.org/10.1080/00949655.2010.520163>
- Youngmi Seo & Angus Thomson. (2016). *Account judgments in Terms of Likelihood in IFRS: Korea and Australia*.
- Aamo, Bjørn Skogstad. (2010, juni). *Utviklingen i regnskapsreglene i lys av finanskrisen | Revisjon og Regnskap*. https://www.revregn.no/journal/2010/6/rr06-10-revisjon-16/Utviklingen_i_regnskapsreglene_i_lys_av_finanskrisen

Referanser til data - årsrapporter

Aurskog sparebank - <https://aurskog-sparebank.no/ombanken/Investor-relations/Aarsrapporter>

Bank Norwegian - <https://www.banknorwegian.no/omoss/investorrelations/?year=2013>

DnB Bank ASA - <https://www.ir.dnb.no/press-and-reports/financial-reports>

Helgeland Sparebank - <https://www.sparebank1.no/nb/helgeland/om-oss/investor/finansiell-info/rapporter.html>

Høland og Setskog Sparebank - <https://hsbank.no/ombanken/rapporter>

Jæren Sparebank -

<https://jaerensparebank.no/investorinformasjon/rapporterogpresentasjoner>

Komplett Bank - <https://ir.komplettbank.com/reports-and-presentation/>

Melhus Sparebank - <https://melhusbanken.no/ombanken/rapporter>

Pareto Bank - <https://paretobank.no/ir/publikasjoner>

Sbanken - <https://sbanken.no/IR/rapporter/>

Sandnes Sparebank - <https://www.dengulebanken.no/investor-relations>

Skue Sparebank - <https://www.skuesparebank.no/InvestorRelations>

Sparebank 1 BV - <https://www.sparebank1.no/nb/sorost/om-oss/investor/finansiell-info/kvartals-og-aarsrapporter.html>

Sparebank 1 Nordmøre - <https://www.sparebank1.no/nb/nordmore/om-oss/investor/finansiell-info/rapporter.html>

Sparebank 1 Ringeriket Hadeland - <https://www.sparebank1.no/nb/ringerike-hadeland/om-oss/investor/finansiell-info/rapporter.html>

Sparebank 1 SMN - <https://www.sparebank1.no/nb/smn/om-oss/investor/finansiell-info/kvartals-og-arsrapporter.html>

Sparebank 1 SR-Bank - <https://www.sparebank1.no/nb/sr-bank/om-oss/investor/finansiell-info/rapporter.html>

Sparebank 1 Sørøst - <https://www.sparebank1.no/nb/sorost/om-oss/investor/finansiell-info/kvartals-og-aarsrapporter.html>

Sparebank 1 Telemark - <https://www.sparebank1.no/nb/sorost/om-oss/investor/finansiell-info/kvartals-og-aarsrapporter.html>

Sparebank 1 Østfold og Akershus - <https://www.sparebank1.no/nb/ostfold-akershus/om-oss/investor/rapporter.html>

Sparebank 1 Østlandet - <https://www.sparebank1.no/nb/ostlandet/om-oss/investor/rapporter.html?icid=investor;;om-oss;;meny;;rapporter;;lenke>

Sparebank 1 Nord Norge - <https://www.sparebank1.no/nb/nord-norge/om-oss/investor/finansiell-info/rapporter-og-presentasjoner.html>

Sparebanken Møre - <https://www.sbm.no/investor-relations/ars--og-delarsrapporter/2022-ars--og-delarsrapporter/>

Sparebanken Sør - <https://www.sor.no/felles/om-sparebanken-sor/investor/finansiell-rapportering/>

Sparebanken Vest - <https://www.spv.no/om-oss/investor-relations/rapporter>

Sparebanken Øst - <https://www.oest.no/om-oss/spog/rapporter/>

Totens Sparebank - https://totenbanken.no/omoss/investor_relations/rapporter

Voss Veksel og Landmandsbank - <https://vekselbanken.no/ombanken/Rapportar>